Hygiënerichtlijnen voor Abbo kindercentra kinderopvang

Inhoud

Inleiding 3

2 Hygiëne en ziekteverwekkers 4

2.1 Zieke kinderen 5

3 Persoonlijke hygiëne 6

3.1 Handen wassen 6

3.2 Sieraden en nagelbedekking 7

3.3 Handschoenen 9

3.4 Kleding 9

4 Hygiënisch werken 10

4.1 Hygiëne tijdens het verschonen van luiers 10

4.2 Kind helpen op potje of bij toiletbezoek 11

4.3 Tandenpoetsen 11

4.4 Afvalverwerking 11

4.5 Wasgoed 12

4.6 Beddengoed 12

5 Thermometers en huid- en wondverzorging 12

5.1 Thermometers 12

5.2 Huid- en wondverzorging 13

5.3 Desinfecteren 13

6 Geneesmiddelenverstrekking en medisch handelen 14

6.1 Geneesmiddelenverstrekking op verzoek 14

7 Schoonmaken en desinfecteren 17

7.1 Schoonmaakregels en -technieken 17

7.2 Omgaan met schoonmaakmaterialen en -middelen 18

7.3 Desinfecteren 19

8 Bouw en inrichting 20

8.1 Algemene normen inrichting 20

8.2 Infectiepreventie binnenlucht 21

8.3 Toiletten 24

8.4 Douche- en badruimte 24

8.5 Keuken 25

8.6 Opslagruimte voor schoonmaakmaterialen 25

8.7 Speelvoorzieningen 26

8.8 Moestuinen 27

8.9 Watervoorzieningen en -installaties 27
9 Voedselveiligheid 28
9.1 Eten en drinken 28
9.2 Zuigelingenvoeding en (fop)spenen 28
10 (Huis)dieren, ongewenste dieren en agrarisch verblijf 31
10.1 Dieren en dierplagen 31
10.2 Huis- en boerderijdieren 32
Bijlage 1 - Instructies handen wassen 35
Bijlage 2 - Begrippenlijst 36
Bijlage 3 - Pleisterkaart 38

Inleiding

Deze hygiënerichtlijnen zijn geschreven voor alle beroepskrachten en beroepskrachten die werkzaam zijn in kinderdagverblijf, peuterspeelzaal of buitenschoolse opvang. De belangrijkste hygiëne-normen zijn in deze richtlijn op een rij gezet. De richtlijn geeft normen en tips voor het uitvoeren van een goede (basis)hygiëne. De term hygiëne is in deze richtlijn synoniem met infectiepreventie: het voorkomen van de overdracht en verspreiding van infectieziektes. Wanneer een goede basishygiëne wordt toegepast, kunnen ziekteverwekkers zoals bacteriën, virussen, parasieten en schimmels zich minder goed verspreiden. Dit omvat vele onderdelen zoals voedselhygiëne, schoonmaken, medische handelingen en preventie ziekte en ongevallen.

Hoofdverantwoordelijkheid voor de implementatie en uitvoering van de hygiënerichtlijn ligt bij de locatieverantwoordelijke. Deze is direct verantwoordelijk voor een goede hygiëne binnen de organisatie. De praktische uitvoering ligt grotendeels bij de beroepskrachten en de facilitaire dienst. In deze richtlijn wordt met 'opvang' zowel kinderdagopvang als buitenschoolse opvang bedoeld. Iedereen die in de kinderopvang werkt heet in de tekst 'medewerker' en de houder of manager heet 'werkgever'.

De hygiënenormen en -tips in deze richtlijn zijn **aanvullend** ten opzichte van eisen in de arbocatalogus of in regelgeving zoals het Arbobesluit, het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl) en de Algemene Plaatselijke Verordening (APV). **Eisen uit regelgeving gaan altijd voor hygiënenormen en -tips**.

Doel van de richtlijnen

Elke medewerker moet hygiënisch kunnen werken. Je vindt in dit document zowel richtlijnen en normen over hygiëne, schoonmaak, ziektebeelden en randvoorwaarden die direct te maken hebben met de uitvoering van het werk.
Als je je houdt aan de normen uit deze richtlijn, beperk je o.a. het risico op het verspreiden van infectieziekten onder de kinderen en je collega's.

Leeswijzer

In deze richtlijn heten de kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en buitenschoolse opvang samen een "kindercentrum". Iedereen die op een kindercentrum werkt (pedagogisch professionals, stagiaires en vrijwilligers) worden in de tekst "beroepskrachten" genoemd en de beleidsmedewerkers of locatiehoofden zijn de "leidinggevenden". Elk hoofdstuk en elke paragraaf begint met een korte inleidende tekst. Hierin lees je waarom het onderwerp belangrijk is. Daarna volgt een opsomming van de hygiënenormen eventueel gevolgd met tips of adviezen.
Op sommige onderdelen hebben wij bij Abbo kindcentra kinderopvang nog aanvullende afspraken. Deze staan bij het betreffende onderdeel in een licht paars blok aangegeven.

Hygiënenormen

- *De hygiënenormen staan in een geel kader. Dit zijn de minimale normen voor een goed hygiënebeleid. Hier moet je aan voldoen.*

Tips

- *Tips staan in een grijs kader. Deze punten zijn vrijblijvend. Maar als je de tips opvolgt, werk je professioneler.*

Aanvulling voor Abbo kindcentra kinderopvang

- *Tips herken je aan de schuingedrukte tekst in een lila kader. Deze zijn in samenspraak met medewerkers, oudercommissies en bestuur afgesproken.*

De hygiënerichtlijn voor Kinderopvang is voor het laatst volledig herzien in 2025. Tussentijdse wijzigingen sinds de laatste herziening staan aangegeven in de Verantwoording.
Bij deze richtlijn vind je instructies (bijvoorbeeld voor handen wassen), voorbeelden van schoonmaakschema's en een normenlijst. Voor het maken van een checklist of rapport kun je gebruikmaken van de normenlijst. De instructies, voorbeelden van schoonmaakschema's en normenlijst kun je hier downloaden.

2 Hygiëne en ziekteverwekkers

Een goede hygiëne beperkt de verspreiding van ziekteverwekkende micro-organismen. Ziekte door micro-organismen noemen we een infectieziekte.

Niet alle micro-organismen veroorzaken ziekte. De meeste micro-organismen zijn onschuldig en/of zelfs nuttig voor de mens.

Voorbeelden van micro-organismen zijn bacteriën, virussen, parasieten en schimmels. Micro-organismen zijn onzichtbaar voor het blote oog en komen overal voor: op de huid, in lichaamsvloeistoffen zoals bloed en urine, op en in voedsel, op meubelen en gebruiksvoorwerpen, in de lucht en in water.

De weerstand van kinderen is nog in ontwikkeling. Ze zijn daarom kwetsbaar voor ziekteverwekkers en kunnen hierdoor erg ziek worden. Zij hebben een grotere kans op het oplopen van een infectieziekte via andere kinderen en door het gebruik van gezamenlijke spullen en toiletten. Een hygiënische omgeving is belangrijk voor de gezondheid van het kind.

Op basis van artikel 26 van de Wet publieke gezondheid (Wpg) dienen kindercentra een melding te maken bij de GGD als er zieken zijn met:

- maag-darmproblemen, braken en/of diarree
- geelzucht
- schurft
- huiduitslag
- of andere ernstige aandoeningen van vermoedelijk infectieuze aard

Informatie over de meldingsplicht is te vinden via Artikel 26-meldingen Wpg-instellingen.

Soms kan een ziekteverwekker zorgen voor **meerdere zieke mensen in een korte tijd**, ook wel een **uitbraak** genoemd. Als twee of meer volwassenen of kinderen ziek worden in korte tijd (bijvoorbeeld overgeven en diarree), **raadpleeg dan altijd de GGD in de regio**. **Neem ook bij twijfel contact op met de GGD.**

Op de RIVM-pagina Hygiëne is meer informatie te vinden over het belang van hygiëne om een infectieziekte te voorkomen. Een illustratie met een overzicht van de belangrijkste hygiënische maatregelen voor thuis of op werk kun je hier downloaden.

Het RIVM heeft een handige website ontwikkeld voor medewerkers in de kinderopvang. Deze heet KIDDI. Hier vind je informatie over infectieziekten bij kinderen, te treffen maatregelen en dagelijkse hygiëne. Ook vind je hier wanneer een infectieziekte gemeld moet worden bij de GGD. Je kunt KIDDI vinden via https://kiddi.rivm.nl.

Hoe verspreiden ziekteverwekkers zich?

Ziekteverwekkers verspreiden zich onder andere via:

- de handen
- voedsel en water
- voorwerpen en oppervlakken (zoals deurklinken, stoelen, toiletbediening, speelgoed)
- lichaamsvloeistof (bloed, ontlasting, braaksel, speeksel, enzovoorts)
- de lucht (via druppels door hoesten, huidschilfers, stof of zeer kleine waterdruppels)
- dieren (huisdieren, insecten, ratten, muizen, enzovoorts)

Aanvullende regels:

2.1 Zieke kinderen

Binnen onze organisatie geldt de regel dat zieke kinderen, Abbo kindcentra, in principe, niet kunnen bezoeken. Enerzijds omdat de groep daar niet (voldoende) voor toegerust is en omdat het in een aantal gevallen i.v.m. infectiegevaar, overdracht of besmettingsgevaar is uitgesloten dat een kind de kinderopvangvestiging bezoekt. Anderzijds omdat we mogen veronderstellen dat kinderen wanneer ze ziek zijn of zich ziek voelen, zich thuis het beste op hun gemak voelen. In alle gevallen komt het belang van het individuele kind en de kinderen van de groep op de eerste plaats. Dit staat geheel los van de eigen verantwoordelijkheid van de ouder(s)/verzorger(s) om in voorkomende noodzakelijke gevallen een arts te raadplegen.
Aan de hand van een aantal eenvoudig te hanteren richtlijnen en vraagstelling proberen we duidelijkheid te geven aan zowel ouder(s)/verzorger(s) als de medewerkers.

Richtlijnen voor de medewerkers bij zieke kinderen
Indien een kind ziek wordt tijdens het verblijf in de opvang:

- Noteer de symptomen, de temperatuur, datum en tijdstip in het digitale schriftje.
- Probeer, zodra je signalen hebt dat een kind ziek is of zich ziek voelt, feitelijke constateringen te doen op grond van; gedrag, lichamelijke kenmerken, andere signalen.
- Probeer ook altijd je collega of jouw leidinggevende te consulteren voor een second opinion, zeker wanneer je twijfelt.
- Indien geconstateerd wordt dat een kind zo ziek is geworden, dat het gewenst is, vanwege de beschreven richtlijnen, dat het kind naar huis gaat, dan informeer je zo snel mogelijk de ouder(s)/verzorger(s) over de situatie. De ouder(s)/verzorger(s) hebben in dit geval de plicht om er voor te zorgen dat het kind, zo snel als redelijkerwijs mogelijk is wordt opgehaald.
- Indien geconstateerd wordt dat een kind wel een beetje ziek is geworden, maar er, vanwege de beschreven richtlijnen geen reden is het kind naar huis te sturen, informeer en overleg dan met de ouder(s)/verzorger(s) over de situatie.
- Zorg ervoor dat je speelgoed, verkleedkleren en knuffels die door het zieke kind gebruikt zijn direct worden gereinigd.
- Als er binnen de opvang sprake is van een infectieziekte of hoofdluis, bespreek dan met je leidinggevende hoe andere ouder(s)/verzorger(s) daarvan op de hoogte gebracht worden. (bv. Door een briefje op het informatiebord voor de ouders of een bericht aan de groep via Konnect, al of niet aangevuld met informatie uit het handboek van de GGD)

In geval van een ongeluk(je) of een plotseling optredende ziekte waar direct medische hulp bij vereist is, moet jij, de beroepskracht, als eerst verantwoordelijke in de situatie, direct handelen in het belang van het kind. Bij voorkeur vooraf in overleg met de ouder(s)/verzorger(s). In ieder geval zullen daarna de ouder(s)/verzorger(s) zo snel mogelijk moeten worden geïnformeerd en wordt er verder overleg gepleegd. Zorg dat hiervan uiteindelijk ook jouw leidinggevende op de hoogte wordt gebracht.

De opvang zal (behalve in zoals boven beschreven acute situaties) nooit zelfstandig overgaan tot het toedienen van medicijnen, zonder voorafgaand overleg met de ouder(s)/verzorger(s).
(dus ook bijvoorbeeld geen paracetamol)

Ongevallenregistratie

In iedere groep wordt een ongevallenregistratieformulier (K.H. 9.6.15) ingevuld, wanneer zich een (bijna) ongeluk voordoet. Ouders worden tijdens het ophalen persoonlijk over het voorval geïnformeerd. Wanneer een kind een kleine verwonding heeft, zal direct beoordeeld worden of deze behandeld moet worden door een EHBO-er, BHV-er of een huisarts.

De ongevallenregistratieformulieren worden ieder kwartaal ingeleverd bij het locatiehoofd en besproken tijdens het teamoverleg bij het agendapunt Beleidsplan Veiligheid en Gezondheid.

EHBO doos

Na ieder gebruik van de EHBO doos dient de medewerkerr te controleren of aanvulling noodzakelijk is en draagt daar dan ook zorg voor. Dit wordt geregistreerd op het registratieformulier ongevallen (K.H. 9.6.15)

Richtlijnen voor de ouder(s)/verzorger(s) bij zieke kinderen

Wanneer een kind thuis ziek wordt hebben wij een “ziektebeleid voor ouders” (K.H. 9.5.7) opgesteld en op de website gepubliceerd.

Bij de volgende aandoeningen mogen kinderen in ieder geval niet komen:

- bof
- ernstige diarree
- geelzucht
- koorts hoger dan 38.5 C
- kinkhoest
- mazelen
- hand-voet-mondziekte
- hersenvliesontsteking
- krentenbaard
- RS-virus
- beginnende waterpokken
- roodvonk
- rode hond

Dit is bij sommige ziektes en aandoeningen strenger dan de GGD of huisartsen adviseren, maar wij menen, in samenspraak met de oudercommissies, dat dit in het belang van de aanwezige gezonde kinderen toch gerechtvaardigd is.
Daarnaast zijn er een aantal infectieziekten die veroorzaakt worden door verschillende soorten virussen en die besmettelijk zijn. Zo zijn er verkoudheid (hoesten, niezen, snotneuzen), darmklachten, ontstoken ogen, ontstoken oren etc. Bij deze ziekten of wanneer er sprake is van een pandemie, hangt het van de situatie af, hoe te handelen.
Wanneer er sprake is van een pandemie, zullen de instructies van de overheid worden opgevolgd.

3 Persoonlijke hygiëne

3.1 Handen wassen

Een van de meest voorkomende manieren waarop ziekteverwekkers zich verspreiden, is via de handen. Door de handen te wassen met stromend water en vloeibare zeep uit een pompje (zeepdispenser) en goed af te drogen worden de ziekteverwekkers zo veel mogelijk verwijderd. Vloeibare zeep heeft de voorkeur boven een blok zeep, omdat op laatstgenoemde micro-organismen kunnen blijven zitten. Handen drogen met elektrische handdrogers is minder hygiënisch dan met (papieren) wegwerpdoekjes. Deze apparaten zijn daarom niet als alternatief opgenomen.

Het kan voorkomen dat een medewerker de handen niet kan wassen op onderstaande momenten, bijvoorbeeld omdat er geen handenwasgelegenheid in de buurt is. Medewerkers kunnen dan de handen desinfecteren met een handdesinfectiemiddel. Voorwaarden hierbij zijn:

- De handen zijn niet zichtbaar vuil; handdesinfectiemiddelen werken niet voldoende op vervuilde handen.
- Gebruik het handdesinfectiemiddel volgens de instructie van de fabrikant.
- Gebruik alleen door Ctgb(Board for the Authorisation of Plant Protection Products and Biocides) of ECHA(European Chemicals Agency) toegelaten handdesinfectiemiddelen
- Gebruik handdesinfectiemiddelen alleen voor medewerkers, niet bij kinderen.
- Houd handdesinfectiemiddelen buiten bereik van kinderen.

In de kinderopvang heeft handen wassen met water en vloeibare zeep de voorkeur boven het desinfecteren van de handen.

Hygiënenormen

- Was de handen altijd met stromend water en vloeibare zeep:
  - als ze zichtbaar vuil zijn;
  - wanneer ze plakkerig aanvoelen;
  - na een toiletbezoek;
  - na het verschonen van elke luier;
  - na het afvegen van de billen van een kind;
  - als er lichaamsvloeistoffen op zijn gekomen, bijvoorbeeld na hoesten, niezen of het snuiten van de neus (van uzelf of een kind);
  - voor en na het (bereiden van) eten;
  - voor het bereiden of aanraken van flesvoeding/moedermelk;
  - voor en na het verzorgen van een wond;
  - voor en na het aanbrengen van crème of zalf;
  - na schoonmaakwerkzaamheden en contact met vuil textiel of afval;
  - na het uittrekken van handschoenen;
  - na buitenactiviteiten, zoals buitenspelen en in de (moes)tuin werken;
  - na handcontact met dieren.
- Alleen als de handen niet zichtbaar vuil zijn en handen wassen niet mogelijk is, dan kunnen medewerkers hun handen desinfecteren met een toegelaten handdesinfectiemiddel. Gebruik handdesinfectiemiddelen niet bij kinderen en zorg dat kinderen niet bij de middelen kunnen komen.
- Was de handen volgens het schema 'Instructies handen wassen'.
- Hoest of nies in een papieren zakdoek, gooi die daarna weg en was de handen. Is dit niet mogelijk, hoest of nies dan in de elleboog en niet in de handen.

Tips

- Het schema 'Instructies handen wassen' is als download bij deze richtlijn gevoegd. Print de instructie uit en plaats deze bij de handenwasgelegenheid.
- Leer kinderen ook om op bovenstaande momenten de handen te wassen.

3.2 Sieraden en nagelbedekking

Om de handen goed schoon te maken bij het handen wassen, is het belangrijk om te letten op sieraden en nagelbedekking. Een GGD(Gemeentelijke Gezondheidsdienst) kan bij uitbraak van een infectieziekte altijd extra adviezen geven om de uitbraak te bestrijden.

3.2.1 Sieraden

Horloges, armbanden, ringen en andere sieraden kunnen ziekteverwekkers vasthouden. Vooral bij risicohandelingen is het belangrijk om geen sieraden te dragen. Bij deze handelingen is er een grote kans op het in aanraking komen met of uitwisselen van lichaamsvloeistoffen zoals ontlasting, urine en bloed. In deze lichaamsvloeistoffen kunnen ziekteverwekkers zitten.

In de kinderopvang gelden in ieder geval de volgende risicohandelingen:

- het bereiden en geven van voedsel, waaronder zuigelingenvoeding;
- het verschonen van luiers;
- het helpen van een kind bij het afvegen als het kind naar het toilet is geweest;
- het verzorgen van een bloedende wond.

Ga als opvang na of er nog andere risicohandelingen plaatsvinden. Eventueel kan de GGD hierin adviseren.

Het volgende geldt voor sieraden:

Hygiënenorm

- Draag bij risicohandelingen geen sieraden aan de handen en polsen.

Tip

- Het wordt aangeraden om helemaal geen horloges, armbanden of ringen te dragen. Doe je dit wel, let er dan met het handenwassen extra goed op om deze ook schoon te maken en goed af te drogen. Zeker wanneer er een infectieziekte heerst op de groep!

3.2.2 Nagels en nagelbedekking

In de kinderopvang wordt gewerkt met jonge kinderen. Deze kinderen zijn kwetsbaar voor infectieziekten, omdat het immuunsysteem nog volop in ontwikkeling is. In de kinderopvang zien we regelmatig uitbraken van infectieziekten. Een belangrijke route van verspreiding van ziekteverwekkers is via de handen. Daarom is een goede handhygiëne van medewerkers van belang. Niet alleen ter bescherming van de kinderen, maar ook van de medewerkers zelf.

Onder lange nagels en (beschadigde) nagelbedekking kunnen ziekteverwekkers zitten, wat kan leiden tot de verspreiding van infectieziekten (SRI-richtlijn Handhygiëne & persoonlijke hygiëne medewerkers 2024, WHO 2024. Dit geldt ook voor op het oog intacte kunstnagels of nagellak.

Daarom wordt aanbevolen om te streven helemaal geen nagelbedekking zoals (gel-)nagellak, gelnagels, BIAB en andere kunstnagels te dragen in de kinderopvang. Hiermee wordt de kans op overdracht van ziekteverwekkers verkleind.

De volgende normen gelden voor de nagels:

Hygiënenormen

- Houd de nagels kort en schoon.
- Zorg dat de nagels onbeschadigd en glad zijn (geen steentjes, pailletten etc.).

Aanvullende regels

- korte nagels (niet langer dan je vingertoppen) met neutrale, huidskleurachtige gellak (zacht roze, nude, parelmoer, transparant) zijn toegestaan. Dit geldt niet voor nep(opplak) nagels. Tevens moet de uitgroei direct opgevuld worden.

3.3 Handschoenen

Het dragen van handschoenen wordt niet aangeraden in de kinderopvang. Handschoenen zijn alleen nodig bij situaties met een verhoogde kans op besmetting, of op advies van de GGD(Gemeentelijke Gezondheidsdienst) als er een infectieziekte-uitbraak is. Situaties met een verhoogde kans op besmetting zijn bijvoorbeeld:

- het schoonmaken van voorwerpen of oppervlakken waar bloed of braaksel op zit;
- het behandelen van een bloedende wond bij iemand anders.

Gebruik handschoenen die geschikt zijn voor bescherming tegen micro-organismen en volg het gebruiksvoorschrift op de verpakking.

Hygiënenormen

- Draag handschoenen bij het opruimen of schoonmaken van oppervlakken of materialen zichtbaar vervuild met bloed, braaksel of ontlasting, of op advies van de GGD(Gemeentelijke Gezondheidsdienst).
- Trek handschoenen uit direct na gebruik bij een vuile handeling en gooi ze weg. Was de handen direct na het uittrekken van de handschoenen (zie paragraaf 2.1).
- Gebruik alleen handschoenen die voldoen aan de norm (NEN(Nederlandse norm)(Nederlandse norm)-)EN 374. Op de verpakking moet zowel deze norm als de afbeelding 'beschermt tegen micro-organismen' staan:



- Op de handschoenenverpakking moet ook de CE(Conformité Européenne)(Conformité Européenne)-markering staan:

CE

Tips

- Verwijder hand- of polssieraden voordat je handschoenen aantrekt.
- Online staan verschillende filmpjes hoe je het beste handschoenen kan aan- en uittrekken.

3.4 Kleding

Ziekteverwekkers kunnen zich verspreiden via kleding, zoals via vervuilde mouwen. Kleding kan bijvoorbeeld vervuild raken bij het schoonmaken van een oppervlak met ontlasting of braaksel.

Hygiënenormen

- Trek schone kleding aan als je kleding zichtbaar vervuild is met bijvoorbeeld ontlasting of braaksel.
- Was de kleding volgens de voorschriften in paragraaf 3.5.

Tip

- Zorg ervoor dat de mouwen niet in aanraking komen met lichaamsvloeistoffen. Dit doe je door bijvoorbeeld de mouwen op te stropen of korte mouwen te dragen.

4 Hygiënisch werken

4.1 Hygiëne tijdens het verschonen van luiers

Tijdens het verschonen van de luiers kan er urine of ontlasting op de handen komen, ook al kun je dit niet (altijd) zien. In urine en ontlasting kunnen ziekteverwekkers zitten. Tijdens het verschonen van een kind kan er ook urine of ontlasting op het verschoonkussen komen. Daarom is het nodig om hygiënisch te werken en het verschoonkussen goed schoon te houden.

Het gebruik van handschoenen is normaal gesproken niet nodig. Handen wassen met water en zeep na het verschonen van een kind is voldoende.

Bij een infectieziekte-uitbraak kan (bijvoorbeeld via ontlasting) een ziekte zich verspreiden. Laat je in die situaties door de GGD(Gemeentelijke Gezondheidsdienst) adviseren over de te nemen maatregelen. Het gebruik van handschoenen kan bij een infectieziekte-uitbraak een preventieve maatregel zijn tegen verdere verspreiding. Het zorgt ook voor bescherming van de medewerkers. Hetzelfde geldt voor het desinfecteren na het schoonmaken van het verschoningskussen. Instructies voor het gebruik van handschoenen staan beschreven in paragraaf 3.3. Instructies voor desinfecteren staan in paragraaf 7.3.

Voor het verschonen van wasbare luiers gelden ook onderstaande normen. Wel is het mogelijk nodig om afspraken te maken met ouders/verzorgers. Die afspraken kunnen bijvoorbeeld gaan over de bewaarplek voor de waszak/luieremmer met vuile luiers (mogelijk apart per kind). Of over de gestelde eisen aan het wassen van de luiers zelf. Deze afspraken zijn mede afhankelijk van of de luiers geregeld worden vanuit de kinderopvangorganisatie zelf of dat luiers door de ouders/verzorgers worden meegegeven en weer mee naar huis worden genomen.

Voor het hygiënisch werken voor, tijdens en na het verschonen van een luier gelden de volgende normen:

Hygiënenormen

Het verschonen

- Het gebruik van handschoenen is normaal gesproken niet nodig.
- Was de handen met water en zeep na elke luier, zie paragraaf 3.1.
- Gebruik een tube of pot met crème. Gebruik een spatel of een tissue als je crème uit een pot gebruikt. Gebruik de spatel en tissue eenmalig en gooi deze daarna weg.
- Maak het kussen schoon na elke verschoning **of** gebruik bij elke verschoning een schone handdoek of kussenhoes.
- Gooi de gebruikte luier na het verschonen direct in een luieremmer of in een *no touch*-afvalemmer (bijvoorbeeld met pedaal).
- Indien van toepassing: maak afspraken over het gebruik en opslag van wasbare luiers.
- Indien van toepassing: was wasbare luiers volgens het wasvoorschrift van de fabrikant.

Inrichting van de verschoonplaats

- Plaats de verschoonplaats in de buurt van een kraan met zeep en papieren doekjes, maar gescheiden van de plek waar voedsel en flesvoeding wordt bereid en wordt afgewassen.
- Verschoon kinderen op een verschoonkussen van glad en afwasbaar materiaal dat met water en allesreiniger schoon te maken is.

Onderhoud en schoonmaken van de verschoonplaats

- Gebruik voor het schoonmaken kant-en-klare schoonmaakdoekjes of allesreiniger verdund met water in een sprayflacon (en ververs dit dagelijks). *Billendoekjes e.d. zijn niet geschikt om het verschoonkussen schoon te maken.*

- Vervang het verschoonkussen direct als het beschadigd is.
- Desinfecteren van het verschoonkussen, bijvoorbeeld met alcohol, is normaal gesproken niet nodig.

4.2 Kind helpen op potje of bij toiletbezoek

Ook op handen en sanitair kan urine en ontlasting komen na een toiletbezoek of bij het helpen van een kind met toiletbezoek. Vuile handen kunnen ziekteverwekkers op verschillende oppervlakken verspreiden. Denk hierbij aan de spoelknop, de kraan, de handdoekhouder, de lichtschakelaar of de deurkruk.

Hygiënenormen

- Was de handen met water en zeep na het helpen van elk kind, zie paragraaf 3.1.
- Zorg dat het kind de handen wast met water en zeep na het potje of toiletbezoek.
- Zorg dat het toilet schoon wordt achtergelaten door zichtbare verontreiniging schoon te maken. Was daarna de handen met water en zeep.
- Richt toiletten in volgens paragraaf 8.3.

Als de organisatie ervoor kiest om potjes te gebruiken, dan gelden de volgende normen:

- Leeg de potjes in de wc.
- Maak meteen na gebruik het potje schoon met water en allesreiniger. Berg het potje droog op.
- Maak potjes niet schoon bij dezelfde kraan waar zuigelingenvoeding en eten wordt klaargemaakt.

4.3 Tandenpoetsen

Een organisatie kan er voor kiezen om tijdens het verblijf de tanden van de kinderen te poetsen. Om verspreiding van ziekteverwekkers te voorkomen via de tandenborstels gelden de volgende normen:

Hygiënenormen

- Geef ieder kind een eigen borstel waarop de naam van het kind staat.
- Plaats de tandenborstels in een schone beker of houder en berg ze los van elkaar op.

Tip

- Vervang elke drie maanden de tandenborstel.

Aanvullende regels

Bij Abbo kindcentra worden geen tanden gepoetst.

4.4 Afvalverwerking

Afval kan een bron van ziekteverwekkers zijn. Bovendien trekt afval ongewenste dieren aan. Voorbeelden van afval zijn: etensresten, oud papier en verpakkingsmaterialen van voedingsmiddelen.

Hygiënenormen

- Leeg afvalbakken minstens één keer per dag en zorg voor een schone afvalbak. Spreek voor het legen van professionele damesverbandcontainers met de leverancier een geschikte termijn af.
- Sluit zakken goed en gooi ze direct in afvalcontainers. Plaats geen afval naast afvalcontainers.
- Verzamel etensresten direct na het gebruik van maaltijden in afsluitbare afvalbakken.
- Verzamel glas en ander gevaarlijk afval, zoals scherpe mesjes, apart.

Tips

- Druk geen lucht uit de volle afvalzak (bijvoorbeeld om de zak makkelijker te sluiten); ziekteverwekkers kunnen zich ook via de lucht verspreiden.
- Gebruik vuilniszakken in afvalbakken (met uitzondering van zelfdovende afvalbakken).

4.5 Wasgoed

Vuile was kan besmet zijn met ziekteverwekkers. Je kunt het wasgoed zelf wassen of laten wassen door een wasserij.

Hygiënenormen

- Verzamel en verplaats vuile was in een wasmand of zak.
- Was met een volledig wasprogramma.
- Houd schone was gescheiden van vuile was.

Tips

- Druk geen lucht uit de volle afvalzak (bijvoorbeeld om de zak makkelijker te sluiten); ziekteverwekkers kunnen zich ook via de lucht verspreiden.
- Gebruik vuilniszakken in afvalbakken (met uitzondering van zelfdovende afvalbakken).

Met wasgoed wordt niet schoonmaakmateriaal bedoeld, zoals moppen, vaatdoekjes e.d. Zie voor deze was instructies paragraaf 7.2.

4.6 Beddengoed

Via bedden en beddengoed kunnen ziekteverwekkers worden verspreid. Daarom is het belangrijk om de bedden en het gebruikte beddengoed van de kinderen schoon te houden.

Hygiënenormen

- Gebruik schoon beddengoed voor elk kind en gebruik het beddengoed kindgebonden. *Als een kind de hele week op de opvang is, kan het beddengoed de hele week worden gebruikt voor hetzelfde kind. Wisselt het per dag, vervang dan het beddengoed elke dag.*
- Was beddengoed bij zichtbare vervuiling en in ieder geval elke week.
- Was beddengoed met een wasprogramma van 60 graden.

5 Thermometers en huid- en wondverzorging

In dit hoofdstuk staan de hygiënenormen voor het omgaan met thermometers en huid- en wondverzorging. De normen en tips kunnen worden opgenomen voor het opstellen van het beleidsplan. Dit zorgt voor een eenduidige werkwijze.

Kinderen op een kinderopvang hebben soms medische zorg nodig tijdens het verblijf. Daarom is het voor de medewerkers belangrijk om te weten hoe zij hygiënisch en veilig kunnen handelen.

5.1 Thermometers

Ziektes kunnen verspreid worden via een thermometer die door meerdere mensen wordt gebruikt. Voor een hygiënisch en goed gebruik van de thermometer gelden de volgende normen:

Hygiënenormen

- Gebruik thermometerhoesjes.
- Maak de thermometer na elk gebruik schoon, bijvoorbeeld met reinigingsdoekjes of water en allesreiniger.
- Desinfecteer daarna de thermometer volgens de gebruiksaanwijzing van de fabrikant.

5.2 Huid- en wondverzorging

Wanneer een kind een wond(j)e heeft, moet infectie worden voorkomen. Daarnaast kunnen in bloed of wondvocht virussen aanwezig zijn zoals het hepatitis B- of C-virus of hiv(humaan immunodeficientievirus). Zorg er daarom voor dat je hygiënisch werkt. Thuisarts.nl geeft informatie over gezondheid en ziekte, waaronder wondverzorging.

Hiervoor gelden de volgende normen:

Hygiënenormen

- Was de handen voor en na de verzorging van de wond of huid.
- Gebruik een spatel of tissue als je crème uit een pot schept. Gebruik de spatel en tissue eenmalig en gooi deze weg na gebruik.
- Draag handschoenen bij het verzorgen van een bloedende wond of bij het opruimen van bloed. Zie paragraaf 2.3.
- Voor de verzorging van een wond, zie Thuisarts.nl(externe link). *Hier staat per soort wond uitgelegd wat je moet doen, bijvoorbeeld bij een schaafwond of bijtwond.*

Aanvullende regels binnen Abbo kindcentra kinderopvang.

- In geval van een ongeluk(je) of een plotseling optredende ziekte waar direct medische hulp bij vereist is, moet de medewerker als eerst verantwoordelijke in de situatie, direct handelen in het belang van het kind. Bij voorkeur vooraf in overleg met de ouder(s)/verzorger(s). In ieder geval zullen daarna de ouder(s)/verzorger(s) zo snel mogelijk moeten worden geïnformeerd en wordt er verder overleg gepleegd. Zorg dat hiervan uiteindelijk ook jouw leidinggevende op de hoogte wordt gebracht.

5.3 Desinfecteren

Door te desinfecteren met een desinfectiemiddel worden zoveel mogelijk ziekteverwekkers die zijn achtergebleven na het schoonmaken gedood. Desinfecteren van oppervlakken en materialen is alleen in bijzondere situaties nodig. Dit kan bijvoorbeeld nodig zijn bij een uitbraak van een bepaalde ziekteverwekker of bij vervuiling van een oppervlak met bloed of een lichaamsvloeistof waar bloed bij zit. In andere situaties is schoonmaken voldoende en is desinfecteren niet nodig.

Het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden(externe link) (Ctgb) en de European Chemicals Agency(externe link) (ECHA) beoordelen of een desinfectiemiddel goed werkt en veilig is. Ook stellen zij vast waar, waarvoor en hoe het gebruikt mag worden. Dit staat in de gebruiksaanwijzing op het etiket. Een toegelaten middel herken je aan het etiket van het product: hier hoort een vijfcijferig nummer te staan met daarachter de letter N (bijvoorbeeld 23456N) of de letters EU(Europese Unie) of NL met daarachter 11 cijfers (bijvoorbeeld NL-1234567-0001).

Gebruik in de kinderopvang alleen desinfectiemiddelen die geschikt zijn voor oppervlakken waarop eten wordt bereid. Dit zijn desinfectiemiddelen die vallen onder Producttype 4 (PT04). Deze desinfectiemiddelen zijn geschikt voor oppervlakken waarop eten wordt bereid of die met de mond in aanraking kunnen komen (bijvoorbeeld speelgoed in de mond van kleine kinderen).

Hygiënenormen:

- Desinfecteer alleen als er éérst is schoongemaakt. Desinfecterende middelen werken onvoldoende als het oppervlak of voorwerp nog vuil of stoffig is.
  Er zijn een aantal toegelaten middelen die in één handeling zowel schoonmaken als desinfecteren. Dit staat dan in het gebruiksvoorschrift. Gebruik je zo'n middel? Dan

is schoonmaken voordat je dit middel gebruikt uiteraard niet nodig, tenzij er sprake is van ernstige vervuiling, hierbij is schoonmaken vooraf wel nodig.

- Desinfecteer alleen de plek waar het bloed op zat. Dit geldt ook als bloed er al lang op zat; ook in oud bloed kunnen ziekteverwekkers overleven.
- Gebruik desinfectiemiddelen verder alleen na overleg met de GGD(Gemeentelijke Gezondheidsdienst) als er een ziekte heerst.
  De GGD legt uit welk middel je het beste kunt gebruiken en op welke manier. De GGD geeft ook advies over beschermende maatregelen zoals handschoenen en wegwerpschorten.
- Draag bij het desinfecteren altijd handschoenen (zie paragraaf 2.3) en was de handen daarna met water en zeep.
- Draag een wegwerpschort als je kleding vervuild kan raken met lichaamsvloeistof zoals bloed.
- Desinfecteer alleen met desinfectiemiddelen die in Nederland zijn toegelaten door het Ctgb(Board for the Authorisation of Plant Protection Products and Biocides) of ECHA(European Chemicals Agency).
- Gebruik een desinfectiemiddel volgens de gebruiksaanwijzing (op het etiket).

Tips:

- Gebruik je nog geen desinfectiemiddel? Vraag een deskundige op het gebied van desinfectiemiddelen van jouw Nederlandse leverancier/groothandel (eventueel de leverancier van de reinigingsmiddelen) naar een geschikt middel. Zij mogen alleen desinfectiemiddelen verkopen die zijn toegelaten op de Nederlandse markt.
- Gebruik je al een desinfectiemiddel? Controleer op het etiket of er een toelatingsnummer op staat. Dit kunnen 5 cijfers met N erachter zijn of de letters 'EU' of 'NL' met daarachter 11 cijfers.
- Neem bij twijfel contact op met de leverancier/groothandel of met een deskundige van de GGD(Gemeentelijke Gezondheidsdienst).

6 Geneesmiddelenverstrekking en medisch handelen

In dit hoofdstuk vind je de hygiëne- en veiligheidsnormen en adviezen voor het toedienen van medicijnen, medisch handelen, huid- en wondverzorging en het omgaan met bloed en bijtaccidenten.
Veel kinderen op een kindercentrum hebben soms medische zorg nodig tijdens het verblijf. Daarom is het voor de medewerkers belangrijk om te weten hoe zij hygiënisch en veilig kunnen handelen.

6.1 Geneesmiddelenverstrekking op verzoek

Kinderen krijgen soms medicijnen mee die overdag gebruikt worden. Denk aan ‘pufjes’ tegen astma, antibiotica of zetpillen. De medewerkers vragen de ouders om duidelijke informatie over de toediening en de verantwoordelijkheden. Houd goed overleg met de ouders als er iets verandert in het medicijngebruik en leg alle afspraken schriftelijk vast.

Hygiënenormen

- *Stel een 'overeenkomst gebruik geneesmiddelen' schriftelijk vast waarin met de ouder(s) het volgende is afgesproken:*
  - *om welk medicijn het gaat;*
  - *het gebruik en dosering van het medicijn;*
  - *wanneer en hoe vaak het toegediend moet worden;*
  - *hoe lang het medicijn bewaard kan worden en hoe (volgens verpakking).*
- *Neem alleen medicijnen aan in de originele verpakking.*
- *Laat de ouders een nieuw medicijn altijd eerst thuis gebruiken.*
- *Lees goed de bijsluiter zodat u weet wat de bijwerkingen kunnen zijn.*
- *Noteer hoe en hoe vaak het medicijn moet worden gegeven.*
- *Houd een aftekenlijst bij wanneer het kind het medicijn heeft gehad.*
- *Controleer de houdbaarheidsdatum altijd van te voren.*
- *Bewaar het medicijn zoals beschreven op de verpakking.*
- *Stel een calamiteitenplan op voor ongevallen met gezondheid en medicijnen*.

Aanvullende regels binnen Abbo kindcentra kinderopvang.

Wet BIG

In speciale gevallen kunnen ouders aan de medewerkers vragen om bepaalde medische handelingen uit te voeren, bijvoorbeeld het toedienen van sondevoeding. De Wet Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg (Wet BIG(Wet Beroepen Individuele Gezondheidszorg)) regelt wie wat mag doen in de gezondheidszorg. De Wet BIG is bedoeld voor beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg en geldt zodanig niet voor medewerkers in een kindercentrum. Deze medewerkers zijn niet opgeleid om medische handelingen toe te passen zoals artsen en verpleegkundigen, daarom hoeven zij ook niet BIG(Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg) geregistreerd te zijn.

Categorie 1: Voorbehouden handelingen

Bepaalde medische handelingen, de 'voorbehouden handelingen' mogen alleen worden uitgevoerd als een ouder hierom vraagt. De handeling mag alleen uitgevoerd worden door personen die zowel bevoegd als bekwaam zijn (bijv. injecteren) en mag niet zomaar door iemand uitgevoerd worden. De Wet BIG bepaalt dat deze handeling bevoegdheid en bekwaamheid vereist. Ook als de ouder/verzorger deze handeling in de thuissituatie zelf verricht kunnen zij de handeling niet overdragen aan medewerkers van kindercentrum.
Ouders kunnen mogelijk afspraken maken om op locatie te komen injecteren. De ouder/verzorger kan er voor zorgen dat een beroepskracht bevoegd en bekwaam kan worden. Een arts of verpleegkundig specialist moet dan, na instructie een bekwaamheidsverklaring invullen op naam van de beroepskracht.

Categorie 2: Risicovolle handelingen

De risicovolle handelingen zijn 'niet-voorbehouden' handelingen, die een beroepskracht wel zou mogen en kunnen verrichten, als deze goede instructie heeft gekregen (bijv. een vingerprik om de bloedsuiker te bepalen bij een kind met diabetes).
Ouders, specialisten, artsen of verpleegkundigen kunnen samen met de medewerker en leidinggevende afspraken maken over hoe medicijnen en risicovolle handelingen worden toegepast. Ook kan er afgesproken worden welke beroepskracht uitleg kan krijgen voor bepaalde handelingen. Een beroepskracht die uitleg heeft gekregen is bevoegd om handelingen uit te voeren maar nog niet bekwaam. Een beroepskracht is pas bekwaam wanneer zij/hij een handeling meerdere malen heeft uitgevoerd of heeft geoefend. Een beroepskracht kan dan zonder problemen medicijnen geven aan een kind.

Categorie 3: Eenvoudige medische handelingen
Ook deze categorie handelingen moet zorgvuldig worden uitgevoerd. Omdat ze echter eenvoudig van aard zijn en regelmatig kunnen voorkomen, mag van elke medewerker worden verwacht ze zonder nadere instructie of begeleiding uit te kunnen voeren. Bijvoorbeeld het verzorgen van een schaafwondje, het verwijderen van een splinter uit een vinger.

De toezichthouders van Stichting Abbo kindcentra hebben over het uitvoeren van voorbehouden handelingen en afgeleide medische handelingen door medewerkers een besluit genomen. (zie K.H. 9.6.27) Deze is te vinden in de map Vergunningen (zie K.H. 9.4). Hierin verklaren zij dat medewerkers van Abbo kindcentra alleen bevoegd zijn tot het uitvoeren van *Eenvoudige medische handelingen.(categorie 3)*

De werkinstructies bij Abbo kindcentra zijn:

Wanneer een kind met een medische indicatie wordt aangemeld bij Abbo kindcentra of wanneer een reeds geplaatst kind medische handelingen nodig heeft dan dienen de volgende richtlijnen gevolgd te worden.

1. De medewerker van de kinderopvang die een eerste intakegesprek heeft of gedurende de plaatsingsperiode de eerste melding van de ouder doorkrijgt, moet via het locatiehoofd de directeur-bestuurder/beleidsmedewerker pedagogiek informeren.

2. De directeur-bestuurder/beleidsmedewerker pedagogiek van de kinderopvang beoordeelt of de medische indicatie van een kind opvang op de normale wijze toelaat, opvang uitgesloten moet worden dan wel of de opvang onder het nemen van aanvullende maatregelen toch kan plaatsvinden. Hierbij moet rekening worden gehouden met de consequenties voor de groep, het individuele kind en de groepsleiding.

3. Als tijdens de opvang van een kind medische handelingen noodzakelijk zijn of niet kunnen worden uitgesloten, wordt vastgesteld welke dat zijn en of het een voorbehouden handeling is in de zin van de Wet BIG (zie K.H. 9.4), een zogenaamde afgeleide handeling of een eenvoudige medische handeling (zie de drie categorieën hierboven genoemd)

4. Voor de uitvoering van eenvoudige medische handelingen volgen de pedagogisch professionals jaarlijks de cursus EHBO voor kinderen en kinderreanimatie.

5. Als de opvang kan plaatsvinden, maar aanvullende maatregelen nodig zijn, wordt vastgesteld welke dat zijn en voor wiens rekening deze moeten komen. Dit wordt vastgelegd in een aanvullende plaatsingsovereenkomst (zie K.H. 9.6.25) In deze overeenkomst worden de afspraken over de aanvullende zorg, de financiering ervan en de aansprakelijkheid van de kinderopvang en het daar werkzame personeel geregeld.

De werkinstructies voor medicijnen:

- Controleer altijd opnieuw voor het toedienen de houdbaarheidsdatum.
- Dien het middel alleen toe op specifiek verzoek van de ouders.
- Het middel moet altijd in de originele verpakking aangeleverd worden.
- De medicijnen worden in een aparte medicijndoos buiten bereik van de kinderen in de opvang opgeborgen, volgens de richtlijnen op de verpakking. Wanneer medicijnen

in de koelkast bewaard moeten worden, dan wordt dat in een aparte afsluitbare plastic box gedaan. Bewaar de originele bijsluiter ook in de medicijndoos.
- Voorzie de medicijnen en de bijsluiter van de naam van het kind.
- Zorg dat naam en telefoonnummer van de arts van het kind bekend zijn.
- Laat ouders een nieuw middel altijd eerst thuis gebruiken.
- Dien een middel alleen toe als de betrokken ouder/verzorger zelf niet in staat is het middel op de voorgeschreven tijd toe te dienen.

Wanneer kinderen op de opvang medicijnen op doktersvoorschrift of 'zelfzorgmiddelen' moeten gebruiken, brengen de ouder(s)/verzorger(s) deze zelf mee. Zij geven de leiding instructies en bevestigen dit d.m.v. het invullen van het ***formulier medicijngebruik.*** (K.H. 9.6.8) :

  - Dit formulier wordt door zowel één van de ouder(s)/verzorger(s) als een pedagogisch professionals ondertekend.
  - Het formulier wordt door de pedagogisch professionals bewaard in de medicijndoos, totdat het formulier niet meer van toepassing is.
  - De pedagogisch professionals geeft door aan collega's dat er medicijnen zijn voor het kind
  - De pedagogisch professionals die de medicijnen toedient tekent dit af op het medicijnformulier
  - Wanneer het medicijn niet meer nodig is wordt het formulier opgeruimd in het dossiermapje van het kind in de map kindgegevens en het resterende medicijn meegegeven naar huis.
  - Wanneer het medicijn langere tijd nodig is, dan toch regelmatig de dosering checken bij de ouders en het formulier opnieuw laten invullen
  - Er mogen nooit meer pilletjes/medicijnen op de opvang in voorraad zijn dan het kind in 1 week (op de opvang) nodig heeft. Geef het teveel direct mee terug aan de ouder.
- Bij twijfel nooit het geneesmiddel toedienen. (overleg dan met je leidinggevende)

7 Schoonmaken en desinfecteren

Schoonmaken is het verwijderen van stof en vuil, bijvoorbeeld door te stofzuigen of te dweilen. Zo verwijder je ook ziekteverwekkers en verklein je de kans op ziekte. Desinfecteren is het doden van ziekteverwekkers door het gebruik van een desinfectiemiddel.

7.1 Schoonmaakregels en -technieken

Als er verkeerd schoongemaakt wordt, kunnen ziekteverwekkers achterblijven en verspreid worden. Ben je zelf (eind)verantwoordelijk voor de schoonmaak, houd je dan aan de volgende normen:

Hygiënenormen

- Geef iedereen die schoonmaakt instructies over:
  - de manier van schoonmaken;
  - de middelen die ze hiervoor moeten gebruiken;
  - het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen.
- Maak eerst 'droog' schoon (afstoffen, stofzuigen) en daarna 'nat' (vochtig doekje, stomen, dweilen).
- Maak schoon van 'schoon' naar 'vuil' en van 'hoog' naar 'laag'. *Zie de RIVM-pagina Schoonmaken voor voorbeelden*.

- Werk volgens een schoonmaakschema.
- Maak alleen schoon met middelen die ook daadwerkelijk als schoonmaakmiddel worden verkocht, zoals een allesreiniger. Gebruik de middelen volgens de instructies. Deze instructies staan op de verpakking of zijn verkrijgbaar bij de leverancier.
- Meng een schoonmaakmiddel nooit met andere (schoonmaak)middelen. *Door te mengen werkt het schoonmaakmiddel minder goed en krijg je een slechter resultaat. Bij mengen met middelen die bleek bevatten kunnen giftige gassen ontstaan*.
- Het dragen van handschoenen tijdens schoonmaken wordt niet aangeraden, behalve bij het schoonmaken van voorwerpen of oppervlakken waar lichaamsvloeistoffen op zitten. Draag geschikte handschoenen (zie paragraaf 3.3). Gooi de handschoenen direct na het schoonmaken weg en was de handen op de juiste wijze (zie paragraaf 3.1).

Tips

- Laat een professioneel schoonmaakbedrijf schoonmaken of laat een deskundige, zoals een officieel schoonmaakbedrijf, instructie geven aan iedereen die schoonmaakt.
- Vergeet tijdens het schoonmaken niet plekken en voorwerpen mee te nemen die mensen veel aanraken. Denk aan kranen, lichtschakelaars, deurklinken, doorspoelknoppen, etc.
- Volg bij het schoonmaken van het sanitair de schoonmaakinstructies bij deze richtlijn.
- Stofzuig de ruimtes als er geen kinderen zijn en zet de ramen open.

Aanvullende regels

Bij Abbo kindcentra zijn er extra taakuren voor schoonmaakwerkzaamheden ter beschikking gesteld Zie hiervoor het personeelsbeleid (K.H. 9.5.15).

Wanneer wordt er schoongemaakt?

Gedurende de dag zijn er verschillende gelegenheden waarop kan worden schoongemaakt. Het speelgoed wordt regelmatig schoongemaakt met warm water en zeep.
Bij eventuele bedwissels van het ene kind naar het andere kind, worden de lakens verschoond.
De matrassen en kussens worden regelmatig gewassen en/of gelucht.
Verkleedkleren worden regelmatig uitgewassen of uit de groep gehaald wanneer er hoofdluis is geconstateerd.

Sommige schoonmaakwerkzaamheden kunnen gedaan worden op momenten waar kinderen bij aanwezig zijn. Kinderen kunnen hier soms bij betrokken worden, maar let hierbij dan extra op de veiligheid! Andere schoonmaakwerkzaamheden gebeuren wanneer de kinderen niet in de groep of ruimte aanwezig zijn.

Op de locaties worden de toiletten, de hal en de buitenramen door een schoonmaakbedrijf schoongemaakt. De groepsruimtes worden door de medewerkers schoongehouden.

Hiervoor zijn er speciale lijsten die in iedere groep worden bijgehouden. (bso-groepen K.H. 9.6.48 en kdv-groepen K.H. 9.6.47 en po-groepen 9.6.93)

7.2 Omgaan met schoonmaakmaterialen en -middelen

De schoonmaakmaterialen moeten ook goed worden schoongemaakt, gedroogd en opgeruimd. Zo voorkom je dat ziekteverwekkers uitgroeien en worden verspreid. Gebruik schoonmaakmaterialen zoals microvezeldoekjes volgens de instructie op de verpakking. Uit onderzoek blijkt dat microvezeldoekjes na 150 wasbeurten niet meer goed werken (Smith 2011). Het aantal wasbeurten hoeft echter niet te worden bijgehouden; een schatting is genoeg.

Hygiënenormen

- Gebruik bij elke schoonmaakbeurt schone materialen.
- Was schoonmaakmaterialen zoals moppen en (microvezel)doeken na gebruik op minimaal 60 graden. Laat de gewassen materialen daarna drogen aan de lucht of in een wasdroger **of** gebruik wegwerpmaterialen en gooi deze direct na gebruik weg.
- Maak schoonmaakmaterialen die niet in de wasmachine kunnen en niet direct na gebruik weggegooid worden, zoals emmers en trekkers, na gebruik schoon. Spoel ze af met water. Droog ze daarna af of laat ze drogen door de materialen omgedraaid op een schone ondergrond te leggen (emmers) of op te hangen (trekkers).
- Gebruik bij elke schoonmaakbeurt nieuw sopwater. Vervang het sop bij zichtbaar vuil. Gooi het sopwater direct weg na het schoonmaken.
- Laat natte schoonmaakmaterialen na gebruik nooit in emmers achter.
- Gebruik alleen stofzuigers met stoffilters en vervang deze filters zo vaak als de fabrikant voorschrijft.
- Berg schoonmaakmaterialen en -middelen op in een aparte opslagruimte waar het niet in contact kan komen met levensmiddelen.
- Gebruik en was microvezeldoekjes volgens de instructie op de verpakking of zoals vermeld op de website van de fabrikant. Vervang de microvezeldoekjes na ongeveer 150 keer wassen, of eerder als dat op de verpakking staat aangegeven. *Het aantal wasbeurten hoeft echter niet te worden bijgehouden; een schatting is genoeg.*

Tip

- Gebruik bij het dweilen verschillende emmers (bijvoorbeeld met aparte kleuren) voor schoon en vuil sopwater. Maak de dweil of mop nat in de emmer met schoon sop en spoel hem uit in de andere. Zo blijft sopwater langer schoon.

7.3 Desinfecteren

Door te desinfecteren met een desinfectiemiddel worden zoveel mogelijk ziekteverwekkers die zijn achtergebleven na het schoonmaken gedood. Desinfecteren van oppervlakken en materialen is alleen in bijzondere situaties nodig. Dit kan bijvoorbeeld nodig zijn bij een uitbraak van een bepaalde ziekteverwekker of bij vervuiling van een oppervlak met bloed of een lichaamsvloeistof waar bloed bij zit. In andere situaties is schoonmaken voldoende en is desinfecteren niet nodig.

Het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb(Board for the Authorisation of Plant Protection Products and Biocides)) en de European Chemicals Agency (ECHA(European Chemicals Agency)) beoordelen of een desinfectiemiddel goed werkt en veilig is. Ook stellen zij vast waar, waarvoor en hoe het gebruikt mag worden. Dit staat in de gebruiksaanwijzing op het etiket. Een toegelaten middel herken je aan het etiket van het product: hier hoort een vijfcijferig nummer te staan met daarachter de letter N (bijvoorbeeld 23456N) of de letters EU(Europese Unie) of NL met daarachter 11 cijfers (bijvoorbeeld NL-1234567-0001).

Hygiënenormen

- Desinfecteer alleen als er éérst is schoongemaakt. Desinfecterende middelen werken onvoldoende als het oppervlak of voorwerp nog vuil of stoffig is. E*r zijn een aantal toegelaten middelen die in één handeling zowel schoonmaken als desinfecteren. Dit staat dan in het gebruiksvoorschrift. Gebruik je zo'n middel? Dan is schoonmaken voordat je dit middel gebruikt uiteraard niet nodig, tenzij er sprake is van ernstige vervuiling, hierbij is schoonmaken vooraf wel nodig.*
- Desinfecteer alleen de plek waar het bloed op zat. Dit geldt ook als bloed er al lang op zat; ook in oud bloed kunnen ziekteverwekkers overleven.
- Gebruik desinfectiemiddelen verder alleen na overleg met de GGD(Gemeentelijke Gezondheidsdienst)(Gemeentelijke Gezondheidsdienst) als er een ziekte heerst. *De GGD*

legt uit welk middel je het beste kunt gebruiken en op welke manier. De GGD geeft ook advies over beschermende maatregelen zoals handschoenen en wegwerpschorten.

- Draag bij het desinfecteren altijd handschoenen (zie paragraaf 3.3) en was de handen daarna met water en zeep.
- Draag een wegwerpschort als je kleding vervuild kan raken met lichaamsvloeistof zoals bloed.
- Desinfecteer alleen met desinfectiemiddelen die in Nederland zijn toegelaten door het Ctgb(Board for the Authorisation of Plant Protection Products and Biocides) of ECHA(European Chemicals Agency).
- Gebruik een desinfectiemiddel volgens de gebruiksaanwijzing (op het etiket).

Tips

- Gebruik je nog geen desinfectiemiddel? Vraag een deskundige op het gebied van desinfectiemiddelen van jouw Nederlandse leverancier/groothandel (eventueel de leverancier van de reinigingsmiddelen) naar een geschikt middel. Zij mogen alleen desinfectiemiddelen verkopen die zijn toegelaten op de Nederlandse markt.
- Gebruik je al een desinfectiemiddel? Controleer op het etiket of er een toelatingsnummer op staat. Dit kunnen 5 cijfers met N erachter zijn of de letters 'EU(Europese Unie)' of 'NL' met daarachter 11 cijfers.
- Neem bij twijfel contact op met de leverancier/groothandel of met een deskundige van de GGD(Gemeentelijke Gezondheidsdienst).

8 Bouw en inrichting

Het goed schoonhouden van toiletten, doucheruimtes, de keuken en andere ruimtes is belangrijk om verspreiding van ziekteverwekkers te voorkomen. Hoe makkelijk het schoonmaken gaat, kan liggen aan de inrichting van een gebouw of terrein. Zo zijn gladde wanden in toiletten sneller en beter schoon te krijgen dan ruwe wanden. In dit hoofdstuk staan voor verschillende type ruimtes normen en tips voor een goede hygiëne.

In het Besluit bouwwerken leefomgeving (externe link) zijn eisen voor de bouw en inrichting van gebouwen opgenomen. Gemeenten kunnen ook aanvullende bouw- en inrichtingseisen stellen. Deze eisen zijn leidend; onderstaande normen en tips kunnen daardoor (deels) voor sommige gebouwen of terreinen niet van toepassing zijn.

8.1 Algemene normen inrichting

Alle ruimtes waar medewerkers, kinderen en bezoekers komen, zoals eetruimtes, toiletten en (buiten)speel-, ontvangst- en gebruiksruimtes, moeten veilig en goed schoon te maken zijn.

Hygiënenormen

- Richt ruimtes zo in dat schoonmakers overal bij kunnen.
- Er is voldoende verlichting om schoon te maken en het resultaat te kunnen zien.
- De meubels, de vloeren en alle materialen, bijvoorbeeld speelgoed of toetsenbord, zijn goed schoon te maken.
- Plaats op handige plekken een afvalbak met vuilniszak.
- Zorg voor naaldcontainers met een UN(United Nations) (United Nations)-keurmerk op plekken waar met injectienaalden, zoals een insulinepen of andere scherpe voorwerpen wordt gewerkt.

Tips

- Zorg voor een afgesloten afvalemmer met voetbediening in elke ruimte waar personen komen (ook toiletten).

- Gebruik een droogloopmat en/of binnenschoenen om de vloer langer schoon te houden. Zorg dat de droogloopmat goed schoon te maken is.

8.2 Infectiepreventie binnenlucht

Door te ventileren en regelmatig te luchten wordt overdracht van ziekteverwekkers die verspreid worden via de lucht verminderd. Een gezond en prettig binnenmilieu is om veel meer redenen belangrijk, zoals het voorkomen van stankoverlast en beperken van allergenen. Zie voor adviezen over een gezond binnenmilieu de RIVM-pagina Binnen- en buitenmilieu voor basisscholen en kinderopvang, de website GGD Leefomgeving(externe link) of GGD-richtlijnen voor Medische Milieukunde.

De hygiënenormen en tips in dit hoofdstuk zijn aanvullend op het Besluit bouwwerken leefomgeving(externe link) (Bbl). In het Bbl zijn onder meer eisen opgenomen over de hoeveelheid luchtverversing die minimaal met de ventilatievoorzieningen van een ruimte moet worden behaald, ook wel 'ventilatiecapaciteit' genoemd. De ventilatiecapaciteit gaat over de hoeveelheid verse buitenlucht die aan een ruimte moet kunnen worden toegevoerd. Dit houdt in dat deze hoeveelheid in de praktijksituatie niet altijd hoeft te worden bereikt. Het vermogen van de ventilatievoorziening moet zijn afgestemd op het aantal mensen dat gebruik kan maken van de ruimte. Mogelijk zijn er ook nog aanvullende eisen of richtlijnen voor jouw sector, bijvoorbeeld in de Arbocatalogus.

Deze paragraaf is bedoeld voor locaties waar de gebruiker/huurder van een ruimte de ventilatie zelf kan regelen door het openen van ramen/roosters of een knop. De hygiënenormen zijn echter ook van toepassing op gebouwen met een centraal luchtbehandelingssysteem, ook wel *heating, ventilation & airconditioning* (HVAC)-installaties genoemd. Voor het uitvoeren van de normen wordt de verantwoordelijke voor het onderhoud en hygiëne van de gebouwvoorzieningen aangesproken. Bespreek onderstaande hygiënenormen en tips met de gebouwbeheerder, schoonmaakdienst, Arbocoördinator en/of andere partijen die betrokken zijn bij het binnenmilieu/-klimaat.

8.2.1 Ventileren en luchten

Ventileren is het verversen van de binnenlucht met buitenlucht. Dit kan op verschillende manieren praktisch worden uitgevoerd. Dit kan met 'natuurlijke ventilatie': ventilatieroosters openhouden en/of ramen op een kier zetten, afhankelijk van de voorzieningen. Het kan ook door 'mechanische ventilatie': een systeem in het gebouw zorgt voor de luchtverversing en de hoeveelheid ventilatie is meestal in te stellen. Luchten is in een gebouw ramen, luiken of deuren zo tegen elkaar open zetten dat er een flinke luchtstroming of -circulatie door de ruimte ontstaat. Soms kan het daarbij nodig zijn om naast de ramen, luiken of deuren in de gevel of het dak ook de binnendeuren tussen afzonderlijke ruimten open te zetten.

Door te ventileren en te luchten kunnen ziekteverwekkers die zweven in de binnenlucht worden verminderd. Ook zorgt ventileren en luchten voor het afvoeren van vocht, waardoor schimmel minder kans krijgt om te groeien. Luchten is ook nodig als de lucht niet fris ruikt. Dit kan door het korte tijd (10 à 15 minuten) openzetten van een of meerdere ramen en deuren in de ruimte. In ruimtes waar geen ramen zijn die open kunnen, kan ook het ventilatiesysteem op maximaal gezet worden als er geen mensen in de ruimte aanwezig zijn.

Ventileer altijd voldoende voor het aantal mensen dat aanwezig is in de ruimte. Bijvoorbeeld: als een kantoorruimte voor 4 personen omgebouwd wordt tot een vergaderruimte voor 10 personen, dan moet er worden bepaald of de ventilatie(capaciteit) voldoende is voor dit aantal mensen. Daarnaast verschilt de hoeveelheid benodigde ventilatie ook per activiteit die plaatsvindt (gebruiksfunctie). Bijvoorbeeld: wordt er gesport, is het een zorginstelling of een kantoorruimte?

Met voldoende ventileren wordt bedoeld dat de luchtverversing *minimaal* de waarde behaalt die is opgenomen in het Bbl (zie aansturingsartikel 4.121) of genoemd wordt in aanvullende richtlijnen/Arbovoorschriften. Ook moet deze ventilatievoorziening op de juiste manier worden gebruikt (maximaal gebruik ventilatiecapaciteit bij volledige bezetting). Maak een instructie hoe de ventilatievoorziening te gebruiken als de ruimte wordt gehuurd of in bruikleen is en de natuurlijke ventilatie of mechanische ventilatiesystemen door de gebruiker van de ruimte zelf moeten worden aangezet.

Bij voorkeur wordt ook bij oude gebouwen gestreefd naar de minimale ventilatiecapaciteit voor 'nieuwbouw' (Bbl; aansturingsartikel 4.121). Om ook op de langere termijn voldoende ventilatie te garanderen is het bij nieuwbouw en renovatie aan te bevelen uit te gaan van een hogere ventilatiecapaciteit dan de minimale eisen uit het Bouwbesluit. Als waarde wordt minimaal 7 liter/seconde/persoon geadviseerd (NEN-EN 16798-1); de WHO adviseert 10 l/s/p.

Om te bepalen of er voldoende wordt geventileerd, kan gebruikgemaakt worden van een CO2(carbon dioxide)-meter. Een CO2-meter geeft een schatting of er voldoende wordt geventileerd. Let op: het is belangrijk om de CO2-meter op de juiste plek te zetten voor een goede meting. Ook heeft de hoeveelheid personen in de ruimte invloed op de meting. Zie voor meer informatie over ventileren en CO2-meters: De 5 basistips om te ventileren - Ventileren zo gedaan. Daarnaast zijn er verschillende media en apps die informatie geven over ventilatie in de kinderopvang.

Als ventilatieroosters niet worden schoongemaakt of het mechanische ventilatiesysteem niet wordt onderhouden, kan dit uiteindelijk een negatief effect hebben op de hoeveelheid luchtverversing. Ook kan hierdoor na verloop van tijd meer geluid ontstaan, waardoor een ventilatiesysteem dat door mensen in de ruimte zelf is te regelen in een lagere stand wordt gezet. Het is daarom van belang de ventilatievoorzieningen goed te onderhouden. *Onderstaande hygiënenormen zijn aanvullend op de geldende eisen uit het Besluit bouwwerken leefomgeving en eventueel aanwezige ventilatievoorschriften uit de Arbocatalogus of sectorspecifieke ventilatierichtlijnen.*

Hygiënenormen

- Zorg voor voldoende ventilatie voor het aantal mensen dat in de ruimte verblijft en voor de activiteiten die in de ruimte plaatsvinden.
- Controleer bij het veranderen van de functie van een ruimte of de ventilatievoorziening nog voldoende is voor het maximaal aantal personen dat in de ruimte kan verblijven.
- Zorg voor goed werkende ventilatievoorzieningen, zodat er altijd voldoende wordt geventileerd. Blokkeer geen ventilatieroosters of -ventielen. Gebruik de mechanische ventilatievoorziening volgens de instructie van de fabrikant.
- Zorg voor een zichtbare instructie hoe voldoende moet worden geventileerd als de ventilatie door de gebruiker van de ruimte zelf moet worden geregeld.
- Maak roosters en ventielen schoon bij zichtbaar vuil. Onderhoud de mechanische ventilatievoorziening, inclusief filters, volgens de instructie van de fabrikant of verhuurder. Geef aan hoe vaak er wordt schoongemaakt in een schoonmaakschema.
- Lucht een ruimte voor 10 à 15 minuten als de lucht niet meer fris ruikt (bijvoorbeeld in de pauze of na een bijeenkomst met een groep mensen). Lucht ook als er veel vocht in de ruimte is (bijvoorbeeld na het koken of douchen).

Tips

- Gebruik de website Ventileren zo gedaan!(externe link) voor tips om de ventilatie te verbeteren en voor het gebruik van CO2(carbon dioxide)-meters.
- Gebruik een CO2-meter om in te schatten of er voldoende wordt geventileerd; vooral bij natuurlijke ventilatie.

- Zorg voor een instructie hoe de CO2-meter te gebruiken. Zie voor meer informatie de website Ventileren zo gedaan!(externe link)
- Laat de eigenaar van het gebouw één keer per 3 jaar bepalen of de ventilatiecapaciteit (nog) voldoet aan de geldende eisen en Arbovoorschriften.
- Controleer bij een mechanische ventilatievoorziening één keer per 3 jaar of filters op tijd worden vervangen en of de ventilatievoorziening vanbinnen is vervuild.
- Verhoog (op termijn) bij oude gebouwen de ventilatiecapaciteit tot minimaal de 'nieuwbouw'-eisen uit het Besluit bouwwerken leefomgeving.
- Zorg voor een hogere ventilatiecapaciteit dan de minimale eisen uit het Besluit bouwwerken leefomgeving.

Aanvullende regels binnen Abbo kindcentra kinderopvang.

Luchtmeters
Op iedere groep is er een luchtmeter aanwezig, zodat de medewerkers zich bewust zijn van de momenten waarop er extra gelucht moet worden. Zie ook Protocol controle luchtkwaliteit 9.6.121

Mechanische ventilatie

Op enkele locaties worden de slaapkamers geventileerd middels mechanische ventilatie. De gebruikte ventilatoren zijn eenvoudige buisventilatoren of rechtstreeks in een raam of muur gemonteerd.
Reinigen met een stofzuiger kan gewoon met de borstelkop op een stofzuiger omdat je niets hoeft te demonteren.
Vervuiling van de lucht in de slaapkamer kan niet voorkomen omdat er alleen lucht wordt afgezogen en er is geen mechanische luchttoevoer.
De beroepskrachten reinigen deze 1 keer per kwartaal met een stofzuiger. Dit wordt genoteerd op de schoonmaaklijsten.

8.2.2 Temperatuur en hoge luchtvochtigheid

Vochtige lucht kan leiden tot meer schimmelgroei en huisstofmijten (bij meer dan 70% relatieve luchtvochtigheid). Door een temperatuur van 15 graden of lager ontstaat eerder condensvorming, waardoor schimmels en huisstofmijten makkelijker groeien.

Hygiënenorm

- Voorkom dat de temperatuur lager dan 15 graden wordt in een ruimte waar mensen verblijven.

Tip

- Zie voor meer informatie over het verminderen van vocht en verwijderen van schimmels de pagina van GGD(Gemeentelijke Gezondheidsdienst) Leefomgeving Schimmels weghalen en voorkomen.

8.2.3 Luchtreinigers

Voor het verwijderen van ziekteverwekkers in de lucht worden soms ook luchtreinigers geplaatst in een ruimte. Dit kunnen verplaatsbare luchtreinigers zijn of apparaten die zijn bevestigd aan de muur of in het plafond. Ook in centrale luchtbehandelingssystemen (HVAC) worden luchtreinigingstechnieken gebruikt.

Luchtreinigers die zijn geplaatst in een ruimte zorgen niet voor de toevoer van verse buitenlucht. Als een luchtreiniger wordt gebruikt, zal dus altijd voldoende verse lucht moeten worden toegevoerd. Het is nog onbekend in welke mate luchtreinigers, geplaatst in een ruimte waar wordt geventileerd, bijdragen aan het voorkómen van infectieziekten. Als deze luchtreinigers worden gebruikt, dan is het van belang een onderhoudsprotocol op te stellen en uit te voeren. Door achterstallig onderhoud is het mogelijk dat de luchtreiniger niet meer goed werkt en dat schimmels op filters komen. Tot slot, sommige luchtreinigers kunnen schadelijke bijproducten vormen zoals ozon(-reactieproducten) of er kan sprake zijn van directe blootstelling aan UVC-straling. Houd hier rekening mee als men een luchtreiniger wil gaan gebruiken en overleg hierover met de Arbocoördinator (indien aanwezig).

Hygiënenormen

- Zorg voor voldoende ventilatie (zie paragraaf 8.2) als luchtreinigers worden gebruikt. Luchtreinigers zijn geen vervanging voor ventilatie.
- Zorg voor een goed onderhoudsprotocol en voer dit uit.

Tips

- Kijk in de handreiking luchtreinigers van Ruimte-ok(externe link) voor meer informatie over de aanschaf en het gebruik van luchtreinigers.
- Gebruik een mobiele luchtreiniger waarmee geen directe blootstelling is aan UVC-straling en aan schadelijke stoffen zoals ozon (reactieproducten).

8.3 Toiletten

Iedereen die van het toilet gebruikmaakt, moet de handen kunnen wassen. Daarnaast moet de toiletruimte goed schoon te maken zijn.

Hygiënenormen

- De vloer en de wanden kunnen geen vocht opnemen en zijn gemakkelijk schoon te maken tot een hoogte waar urine tegenaan kan spatten.
- Er is een wastafel met stromend water, een zeepdispenser, een afvalemmer en er zijn papieren wegwerphanddoekjes (dit kan ook schoon keukenpapier zijn) of stoffen handdoekjes voor eenmalig gebruik om de handen te drogen. Gebruik anders een stoffen handdoek en vervang deze als hij vochtig of zichtbaar vuil is, en minimaal ieder dagdeel.
- Plaats toiletten en wasbakken op kindhoogte of plaats een opstapmogelijkheid zoals een trapje en een wc-brilverkleiner.
- Plaats speciale containers voor maandverband en tampons in de toiletten voor de beroepskrachten en in de meisjestoiletten op de bso.

Tips

- Gebruik bij een uitbraak van een infectieziekte alleen papieren handdoekjes of keukenpapier om de handen te drogen.
- Kinderen plassen weleens naast het toilet waardoor deze vaker moeten worden schoongemaakt. Plaats hangende toiletten. Plaats een vloer zonder voegen.
- Laat kinderen geen speelgoed of andere spullen meenemen naar het toilet/de sanitaire ruimte.

8.4 Douche- en badruimte

In doucheruimtes is het vaak vochtig. Schimmels en andere micro-organismen groeien er relatief makkelijk. Door goed te ventileren, voorkom je dat schimmel kan groeien.

Als er toch schimmel is gaan groeien, gebruik dan een schimmelverwijderingsmiddel dat is toegelaten door het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb(Board for the Authorisation of Plant Protection Products and Biocides)). Een toegelaten middel is te herkennen aan het etiket: hier hoort een vijfcijferig nummer te staan met daarachter de letter 'N' (bijvoorbeeld

12345N) of de letters EU(Europese Unie)/NL met daarachter 11 cijfers (bijvoorbeeld EU-1234567-0001). Gebruik alleen een middel dat is toegelaten om schimmels te verwijderen en te koop is voor consumenten.

Hygiënenormen

- Alle materialen in de douche(s) zijn bestand tegen water en waterdamp.
- Alle materialen zijn gemakkelijk schoon te maken.
- De ruimtes worden goed geventileerd (zie ook paragraaf 8.2).
- Verwijder schimmel of zwarte aanslag met een toegelaten verwijderingsmiddel.
- Hang schone handdoeken en wasgoed op of leg de schone was op een plank of in een kast.
- Houd schone handdoeken gescheiden van vuile (natte) handdoeken en wasgoed.

8.5 Keuken

Als er een keuken of keukenblok aanwezig is, volg dan de normen en adviezen zoals opgenomen in de hygiënecode. Volg onderstaande normen als er voor jouw situatie geen hygiënecode beschikbaar is.

Hygiënenormen

- Volg de normen en adviezen zoals opgenomen in de hygiënecode.

Volg onderstaande normen als er voor de situatie geen passende hygiënecode is:

- De vloer is goed schoon te maken, splintervrij en stroef.
- Het aanrechtblad en de wand boven het aanrechtblad is glad tot een hoogte waar water en etenswaren tegenaan spatten. Zo zijn het blad en de wand gemakkelijk schoon te maken.
- De keuken of het keukenblok is gescheiden van sanitaire voorzieningen.
- Er is een wastafel met stromend water, een zeepdispenser, afvalemmer en papieren wegwerphanddoekjes.

Aanvullende regels

Tweemaal per jaar door de leidinggevende een interne audit Voedselhygiëne (K.H.9.6.19) gehouden om de voedselhygiëne te toetsen. Door middel van de ingevulde checklijsten kunnen we aantonen dat we het proces van de voedselbereiding onder controle hebben. Als de inspectie langskomt kunnen ze naar deze checklijsten vragen.

8.6 Opslagruimte voor schoonmaakmaterialen

Zorg voor een aparte opslagruimte waar het schoonmaakmateriaal opgeborgen kan worden. Op deze manier zijn vuile schoonmaakmaterialen en gevaarlijke stoffen niet bereikbaar voor kinderen en gescheiden van voedingsmiddelen.

Normen en tips over het schoonmaken van schoonmaakmaterialen staan in paragraaf 7.2.

Hygiënenormen

- Berg schoonmaakmiddelen en -materialen op in een daarvoor bestemde, aparte opslagruimte.
- Hang bezems, vloer- en raamtrekkers en vergelijkbare schoonmaakmaterialen zodanig op dat ze de grond niet raken. Op deze manier drogen ze beter.
- Bewaar gevaarlijke stoffen (zoals schoonmaakmiddelen) gescheiden van voedingsmiddelen.
- Sla gevaarlijke schoonmaakmiddelen, zoals ammoniak, op volgens de instructies op de verpakking of volgens de instructies van de leverancier. Zorg dat kinderen en anderen er niet bij kunnen.

Tips

- Plaats een uitstortgootsteen, waar vuil water in wordt weggegooid en materialen gemakkelijk kunnen worden schoongemaakt.
- Plaats vloeibare zeep en papieren handdoekjes bij de uitstortgootsteen.

8.7 Speelvoorzieningen

In deze paragraaf staan hygiënenormen voor speelvoorzieningen. Deze normen zijn aanvullend op de eisen in het Warenwetbesluit voor attractie- en speeltoestellen. Voor veiligheidseisen van speelvoorzieningen kun je terecht bij de NVWA en veiligheid.nl.

8.7.1 Speeltoestellen en -materialen in binnenruimtes

Op speeltoestellen en -materialen kunnen lichaamsvloeistoffen zoals bloed en urine komen. Schoonmaken en het uitvoeren van onderhoud verkleint de kans op infecties.

Voor onder meer binnenspeeltuinen, speeltoestellen, ballenbakken en speelgoed gelden de volgende normen:

Hygiënenormen

- Volg de onderhoudsinstructie van de leverancier of fabrikant.
- Maak het toestel of materiaal schoon bij zichtbaar vuil volgens de instructies in paragraaf 5.1 en de onderhoudsinstructie.
- Maak speelgoed en knuffels direct schoon bij zichtbare vervuiling.
- Maak (baby)speelgoed dat in de mond gaat dagelijks schoon.
- Maak ander speelgoed, buitenspeelgoed en knuffels periodiek schoon, bijvoorbeeld elke maand.

8.7.2 Zandbakken en zand(water)tafels

In zandbakken kunnen uitwerpselen en urine van onder meer honden en katten zitten. Hierdoor kunnen ziekteverwekkers en ziekten worden verspreid, zoals spoelwormen en toxoplasmose. Eventuele spoelwormeitjes in de uitwerpselen worden na drie tot vier weken besmettelijk.

Hygiënenormen

- Vervang het water in de zand(water)tafel dagelijks of eerder bij zichtbare vervuiling.
- Gebruik drinkwater om de zand(water)tafel te vullen. Maak de zand(water)tafel schoon bij zichtbare vervuiling, als het wordt opgeborgen en/of als de tafel lange tijd niet is gebruikt.
- Dek de zand(water)tafel af na gebruik om honden en katten te weren.
- Dek de zandbak af na gebruik om honden en katten te weren, bijvoorbeeld door een vochtdoorlatend zeil over de zandbak te spannen (± 10 cm boven het zand). Als afdekking niet mogelijk is, vervang dan periodiek (bijvoorbeeld jaarlijks) het zand.
- Controleer dagelijks voor gebruik of de zandbak, zand(water)tafel en/of het zand rondom de speeltoestellen schoon is.
- Schep dierlijke uitwerpselen met ruim zand eromheen uit.
- Vervang het zand als:
    - uitwerpselen (mogelijk) langer dan drie weken in het zand hebben gelegen (bijvoorbeeld na de vakantie);
    - de vervuiling niet goed te verwijderen is.
- Laat kinderen niet eten of drinken in de zandbak of bij de zand(water)tafel.

Tips

- Plaats een zandbak niet op een plaats waar veel vogelpoep terechtkomt.

- Gebruik een hark om het zand in de zandbak en rondom speeltoestellen op dierlijke uitwerpselen te controleren.

8.8 Moestuinen

De meeste micro-organismen zijn onschuldig en in de (moes)tuin zelfs onmisbaar en nuttig. Via allerlei processen zorgen ze voor voeding en bescherming van de planten.

Tijdens het werken in de (moes)tuin kun je in contact komen met micro-organismen die ziekten kunnen veroorzaken zoals parasieten (toxoplasmose) of bacteriën (tetanus). Ook in ontlasting en urine van plaagdieren (muizen, ratten) komen micro-organismen voor. Deze ziekteverwekkers kunnen naar binnen worden genomen, bijvoorbeeld via de handen of via de kleding en schoenen.

Gezonde mensen worden hier meestal niet ziek van. Toch kan er een probleem ontstaan wanneer er sprake is van een (tijdelijk) verminderde weerstand door bijvoorbeeld ziekte of zwangerschap.

Hygiënenormen

- Raak tijdens het werk de mond, neus en ogen niet aan.
- Was een wondje goed uit met water. Dek wondjes af met een vochtwerende pleister.
- Was groente en fruit goed voor consumptie. *Zie Voedingscentrum voor adviezen*.
- Draag schoenen en werkkleding die tijdens het werken in de tuin zijn gebruikt niet binnen.
- Zorg tijdens het klaarmaken van voeding na het werken in de (moes)tuin dat de kleren schoon zijn.

Tip

- Draag tuinhandschoenen, werkkleding en tuinlaarzen/klompen tijdens het tuinieren.

8.9 Watervoorzieningen en -installaties

In water kunnen ziekteverwekkers leven en zich vermeerderen. Daarom is het belangrijk om bij watervoorzieningen waar het publiek bij kan, zoals zwembaden en fonteinen, maatregelen te nemen om het risico op besmetting zo klein mogelijk te maken.

Voor badwaterbassins zijn er sinds 1 januari 2024 eisen opgenomen in het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal), hoofdstuk 15. Dit besluit valt onder de Omgevingswet. Met badwaterbassins wordt bedoeld: *een waterkerende constructie voor het vasthouden van water bedoeld voor het zwemmen of baden.* In artikel 15.1 van het Bal is opgenomen welke badwaterbassins zijn uitgezonderd. Vanwege overgangsrecht kunnen voor bestaande baden nog tot 1 januari 2026 eisen gelden uit de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (Whvbz(Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden)) of het Besluit hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (Bhvbz(Besluit hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden)).

Aanvullende normen zijn opgenomen in de hygiënerichtlijn voor sauna's en badinrichtingen. Onderstaande normen gelden daarom niet voor deze locaties.

Meld het zwembad volgens het Bal als deze het hele jaar door op de opvang staat.

8.9.1 Waterhoudende of -sproeiende installaties of apparaten

Voorbeelden van waterhoudende of -sproeiende installaties of apparaten zijn (zwem)badjes, sproeiers, fonteinen, bedriegertjes, vernevelaars, luchtbevochtigers en waterspeel(tuin)toestellen.

Hygiënenormen

- Volg de onderhoudsinstructies van de fabrikant of leverancier voor waterhoudende of -sproeiende installaties of apparaten.

- Ververs het water van een badje dagelijks en maak het badje dagelijks schoon. Ververs het water direct bij vervuiling met ontlasting, urine of bloed van mens of dier. Maak vervuilde baden schoon voor gebruik en volgens de onderhoudsinstructie.
- De wanden en bodem van zwembadjes zijn van glad, waterdicht materiaal.
- Voorkom dat (huis)dieren in (zwem)badjes komen.
- Gebruik voor het vullen van waterbadjes water van drinkwaterkwaliteit.
- Badmaterialen (zoals trapjes en speelgoed) zijn gemaakt van materiaal dat goed schoon te maken is.
- Is er water gekomen in bad(speel)materialen (waterpistolen, badeenden, etc.)? Laat ze dan na gebruik leeg lopen en leg ze te drogen op een droge plek.
- Gebruik je de tuinslang niet wekelijks? Laat de slang dan na gebruik geheel leeg lopen. Spoel de slang voor gebruik eerst door met water zonder spuitmond.

9 Voedselveiligheid

Kinderen en beroepskrachten kunnen ziek worden van eten dat besmet is met ziekteverwekkers. In de Warenwet Hygiëne van Levensmiddelen (voor een overzicht van relevante regelgeving, zie: nvwa.nl) staat dat iedereen die eten verstrekt aan 'derden' maatregelen moet nemen om de kans te verkleinen dat iemand ziek wordt van het eten. Deze maatregelen noemen we ook wel een voedselveiligheidssysteem of Hygiënecode.

9.1 Eten en drinken

Hygiënecodes zijn een praktische uitwerking van de basisprincipes van voedselveiligheid, ook wel HACCP (*Hazard Analysis Critical Control Points*; een systeem om de voedselveiligheid te beheersen) genoemd. In de Hygiënecode staan maatregelen die je moet nemen wanneer je bezig bent met voedsel; van het kopen of het ontvangen, tot aan het bewaren van voedsel en het bereiden van het voedsel tot aan het serveren van eten en drinken. Door te werken volgens een Hygiënecode, voldoe je aan de wettelijke voorschriften van voedselveiligheid.

Hygiënenorm

- Werk volgens de hygiënecode van jouw sector bij het verstrekken van eten. *De Hygiënecode voor kleine instellingen is te verkrijgen bij de brancheorganisatie kinderopvang. Een overzicht van alle goedgekeurde Hygiënecodes is te vinden op de website van de toezichthouder, de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit.*

Tip

- Neem contact op met de GGD (Gemeentelijke Gezondheidsdienst), afdeling Infectieziektebestrijding, bij beroepskrachten met maag-darm klachten. De GGD kan adviseren hoe hiermee om te gaan op de werkvloer.

Aanvullende regels

- Bij barbecueën zijn de risico's op kruisbesmetting van reeds bereide gerechten door direct of indirect contact met rauw vlees groot. Met name rauw kippenvlees of varkensvlees kan gevaarlijke micro-organismen zoals de Salmonellabacterie bevatten. Daarom moeten maatregelen worden getroffen die bijzonder aandacht vereisen. Het barbecueën is daarom bij Abbo kindcentra niet toegestaan

9.2 Zuigelingenvoeding en (fop)spenen

Het is belangrijk om hygiënisch te werken als je omgaat met zuigelingenvoeding (moedermelk en flesvoeding), hiervoor gebruikte materialen en fopspenen.

Hygiënenorm

- Was de handen en polsen met water en zeep voor het omgaan met flessen, spenen en zuigelingenvoeding. Zie ook paragraaf 3.1.

Materiaal, schoonmaken en bewaren van flessen en (fop)spenen

In zuigelingenvoeding kunnen ziekteverwekkers goed groeien. Daarom moeten de flessen en spenen zeer goed worden schoongemaakt.

Sommige soorten spenen en flessen zijn van materiaal gemaakt waar onderstaande normen niet (volledig) voor kunnen worden gevolgd, bijvoorbeeld bepaalde spenen van natuurrubber. Bij voorkeur worden deze flessen en spenen niet gebruikt in de kinderopvang. Als ze wel worden gebruikt, is het de verantwoordelijkheid van de organisatie en de ouders om hier een goed hygiënisch beleid over af te spreken en uit te voeren. Volg in ieder geval de instructies van de fabrikant voor het onderhouden en schoonmaken van deze flessen en spenen.

Voor de hygiëne van spenen en flessen gelden de volgende normen:

Hygiënenormen
Materiaal en gebruik

- Gebruik flessen en spenen die in de vaatwasser of magnetron kunnen en/of kunnen worden uitgekookt.
- Zorg dat de flessen en (fop)spenen kindgebonden zijn.
- Gebruik flessen die je goed kunt schoonmaken: met een wijde opening en glad van binnen.
- Gebruik flessen met duidelijke maatverdeling.

Schoonmaken na gebruik

- Maak fopspenen schoon als deze vervuild zijn en in ieder geval dagelijks. Dit kan in de vaatwasser of in de magnetron. Zorg bij gebruik van een vaatwasser voor een programma van minimaal 60 graden.
- Kook fopspenen minstens één keer per week uit.
- Spoel flessen en spenen direct na gebruik eerst om met koud water om bacteriegroei te stoppen.
- Haal de spenen van een fles los van de ring en stop deze met de flessen in de vaatwasser op een volledig programma van minimaal 60 graden of maak de flessen en spenen schoon met afwasmiddel, heet water en een speciale afwasborstel.
- Zorg dat flessen en spenen na het afwassen goed worden omgespoeld en laat ze omgekeerd drogen.

Bewaren

- Bewaar schone flessen en (fop)spenen op een schone en droge doek of in een rek/bak.
- Maak het rek of de bak waar de flessen en (fop)spenen in worden bewaard regelmatig schoon.
- Houd schone en vuile flessen en (fop)spenen van elkaar gescheiden.

(Aangemaakte) flesvoeding

Aangemaakte flesvoeding is poeder dat al met water is aangemaakt en in een fles zit. Poedervormige zuigelingenvoeding is een kwetsbaar product. Bewaar daarom aangemaakte flesvoeding altijd in de koelkast.

Het kindercentrum mag geen aangemaakte zuigelingenvoeding vanuit huis toestaan, omdat het te lang buiten de koeling kan zijn geweest. Voor de hygiëne en veiligheid van de flesvoeding gelden de volgende normen:

Hygiënenormen

- Accepteer alleen flesvoeding die in poedervorm wordt aangeleverd, in afgepaste hoeveelheden.
- Bewaar aangemaakte flesvoeding bij 4 graden. Als aan het einde van de dag nog voeding over is, gooi deze dan weg.
- Bewaar de fles niet in de koelkastdeur, omdat de temperatuur in de deur niet altijd hetzelfde is.
- Aangemaakte flesvoeding mag maximaal 1 uur buiten de koelkast blijven.
- Bewaar de poedervormige zuigelingenvoeding in blik op een droge en koele plek.

Moedermelk

Ook moedermelk moet gekoeld bewaard en vervoerd worden. Het is daarom belangrijk dat de ouders informatie meekrijgen over hoe ze de moedermelk moeten afleveren. Hiervoor gelden de volgende normen:

Hygiënenormen

- Geef ouders instructie over de behandeling van afgekolfde moedermelk. De moedermelk moet van huis naar het kindercentrum gekoeld overgebracht worden in bijvoorbeeld een koeltas of koelbox.
- Zorg dat duidelijk zichtbaar is welke moedermelk van wie en voor welk kind is.
- Bewaar moedermelk in de koelkast op 4 graden en gebruik deze op dag van aanleveren of vries deze in (maximaal 48 uur na afkolven). Moedermelk kan twee weken in de gewone vriezer goed blijven en drie maanden bij -18 graden.
- Bewaar de moedermelk niet in de koelkastdeur, omdat de temperatuur in de deur niet altijd hetzelfde is.
- Ontdooi bevroren moedermelk altijd in de koelkast. Vries moedermelk nooit twee keer in.
- Schrijf de datum en tijdstip van ontdooien op de fles (wanneer de fles uit de vriezer wordt gehaald). Gebruik ontdooide moedermelk binnen 24 uur.

Aanvullende regels

- Beroepskrachten geven bij de inatke een folder borstvoeding (K.H.9.5.45) aan de ouders mee
- Temperatuur van de koelkast waarin flesvoeding wordt bewaard dagelijks controleren en registreren (zie K.H. 9.6.134) bij afwijking.
- Bij het in ontvangst nemen van afgekolfde moedermelk dit registreren op het formulier controlelijst afgekolfde moedermelk K.H. 9.6.165 en als deze vol is bewaren in het mapje kindgegevens van het betreffende kind.
- Bereide flesvoeding, die opgewarmd is tot 37 °C, nooit langer dan één uur bij kamertemperatuur bewaren (maximaal één uur buiten de koelkast, inclusief het voeden zelf).

Bereiding van flesvoeding en moedermelk

Flesvoeding en moedermelk mogen opgewarmd worden in de magnetron, flessenwarmer of een pannetje. Het mag niet koken, anders gaan de voedingsstoffen verloren. Voor het hygiënisch bereiden van zuigelingenvoeding gelden de volgende normen. Op de website van het Voedingscentrum vind je informatie over de manier van het bereiden van moedermelk en flesvoeding.

Hygiënenormen

- Maak zuigelingenvoeding klaar op een plek die strikt gescheiden is van de verschoonplek. Uit een kraan die gebruikt wordt voor handen wassen na het verschonen van kinderen/helpen bij toiletgang/eigen toiletgang mag géén water getapt worden voor zuigelingenvoeding.
- Schud de fles goed na het opwarmen en controleer de temperatuur op de pols.

10 (Huis)dieren, ongewenste dieren en agrarisch verblijf

In dit hoofdstuk vind je de hygiënenormen en tips wat betreft dieren, ongewenste dieren en agrarische kinderopvang. Sommige dieren en insecten kunnen mensen besmetten met infectieziekten en daardoor kunnen klachten ontstaan.

10.1 Dieren en dierplagen

10.1.1 Dierplaagbeheersing

Ratten, muizen, insecten, duiven en kakkerlakken zijn voorbeelden van dieren die niet alleen overlast en schade geven, maar ook infectieziekten kunnen overdragen. De te nemen maatregelen zijn onder te verdelen in:

- technisch-bouwkundige maatregelen,
  bijvoorbeeld horren plaatsen, kieren en gaten dichten, verwijderen van wild struikgewas (waar dieren in kunnen schuilen) rondom het gebouw;
- hygiënische maatregelen,
  bijvoorbeeld goed schoonmaken, eten bewaren in afsluitbare bakken of potten;
- bedrijfsmatige maatregelen,
  bijvoorbeeld het controleren van binnenkomende producten op (sporen van) plaagdieren.

Hygiënenormen

- Voorkom of beperk plekken waar plaagdieren kunnen binnenkomen, schuilen of nestelen door het nemen van technisch-bouwkundige, hygiënische en bedrijfsmatige maatregelen.
- Voorkom of beperk de aanwezigheid van water en voedsel(resten) door het nemen van technisch-bouwkundige, hygiënische en bedrijfsmatige maatregelen.
- Schakel bij overlast een deskundige dierplaagbeheerser in. Gebruik zelf geen bestrijdingsmiddelen.

10.1.2 Teken

Teken komen in het hele land voor, in bos, park, hei, duinen of in de tuin. Ze zitten in de buurt van bomen of struiken, in hoog gras of tussen dode bladeren. Een tekenbeet kan ziektes overbrengen, zoals de ziekte van Lyme. Op de RIVM-pagina Tekenbeten staat meer advies over het voorkomen van tekenbeten of wat te doen bij een tekenbeet.

Hygiënenormen

- Wees alert op tekenbeten en onderneem de juiste actie bij het vinden van een tekenbeet.
- Kijk op de RIVM-pagina Tekenbeten hoe een teek moet worden verwijderd.

Tips

- Neem altijd een tekenverwijderaar mee bij uitstapjes in de natuur en lees de bijsluiter goed voor gebruik.
- Adviseer ouders/verzorgers om na een uitstapje in de natuur of na het spelen in het groen hun kind(eren) te controleren op teken.
- Het RIVM heeft de app Tekenbeet ontwikkeld. Deze app is gratis te downloaden. Met deze app kunnen mensen (ook buiten, zonder internetverbinding!) opzoeken hoe teken eruitzien en wat je moet doen om teken correct en snel te verwijderen.

10.1.3 Hoofdluis

Op de RIVM-pagina Hoofdluis vind je meer informatie over hoofdluis en manieren om hoofdluis te bestrijden.

10.1.4 Vleermuizen

Vleermuizen kunnen ziekten overbrengen, maar zolang je geen direct contact hebt, is er niets aan de hand. Raak daarom nooit een vleermuis aan met de blote handen. Een ziekte die bij enkele vleermuissoorten in Nederland voorkomt, is hondsdolheid (rabiës).

Wanneer vleermuizen hun verblijfplaats hebben in de spouwmuur of onder het dak, dan levert dat geen gevaar op. Alleen als je een zieke, gewonde, verzwakte of dode vleermuis vindt, moet je ervoor zorgen dat je geen risico loopt. Meer informatie vind je op de RIVM-pagina Hondsdolheid (Rabiës).

Hygiënenormen

- Gebeten, gelikt of gekrabd door een vleermuis? Neem direct contact op met de huisarts of GGD (Gemeentelijke Gezondheidsdienst) (Gemeentelijke Gezondheidsdienst); ook als dit in Nederland is gebeurd.
- Maak de beetwond of aanraakplek schoon met stromend lauw water en zeep gedurende ten minste 15 minuten. Desinfecteer daarna met 70% alcohol waar een RVG (Register Verpakte Geneesmiddelen) (Register Verpakte Geneesmiddelen) (register verpakte geneesmiddelen) -nummer op staat.

10.2 Huis- en boerderijdieren

Dieren kunnen infectieziekten overdragen op mensen. Deze ziekten worden zoönosen genoemd.

Kunnen beroepskrachten en kinderen in contact komen met (huis)dieren? Dan is het belangrijk maatregelen te nemen om het risico op overdracht van infectieziekten te verkleinen.

Voor meer informatie over zoönosen, zie de RIVM-pagina Ziek door dier.

10.2.1 Huisdieren

Soms worden er in de kinderopvang huisdieren gehouden. Huisdieren zijn alle dieren die thuis worden gehouden zoals honden, katten, konijnen, cavia's, vissen, vogels en reptielen. Het is belangrijk om hier

hygiënisch mee om te gaan. Meer informatie over ziekten die huisdieren kunnen overgedragen, vind je op de RIVM-pagina Huisdieren.

Hygiënenormen

- Was de handen na contact met dieren of uitwerpselen (bijvoorbeeld de kattenbak). Laat ook de kinderen de handen wassen na contact met dieren.
- Laat een dier niet bij jezelf of bij de kinderen in het gezicht likken.
- Laat geen huisdieren bij de keuken en in de slaapruimtes.
- Laat alleen beroepskrachten huisdierverblijven schoonmaken.
- In geval van een krab of een beet: spoel de wond goed schoon met stromend lauw water. Neem contact op met de huisarts als het een bijtwond is. Zie ook paragraaf 4.2.
- Laat het huisdier vaccineren, ontworm regelmatig en bestrijd vlooien, luizen en teken. Overleg eventueel met de dierenarts.
- Geef dieren schoon water en goede voeding. Voer dieren geen rauw vlees of slachtafval.

10.2.2 Agrarische kinderopvang

Een agrarische kinderopvang is een opvanglocatie met dieren waardoor kinderen vaker in contact met dieren komen en dus een groter risico lopen op infectieziekten. Het oplopen van een infectieziekte via de dieren kan op de volgende manieren:

- direct contact: door te knuffelen, aaien of het verzorgen van de dieren;
- indirect contact: via de mest of stallingsplaatsen (ook de hekken eromheen) van de dieren;
- indirect via voedselresten van de dieren.

Kunnen beroepskrachten en kinderen in contact komen met boerderijdieren zoals varkens, koeien en geiten? Neem dan hygiënemaatregelen om besmetting met zoönosen te beperken.

Hiervoor bestaat het GD(Gezondheidsdienst voor Dieren)(Gezondheidsdienst voor Dieren) Keurmerk Zoönosen. Dit keurmerk is voor alle dierhouders waarbij de dieren contact hebben met mensen. Dit is bijvoorbeeld een kinder-, zorg of activiteitenboerderij, een agrarische kinderopvang of een manege.

Zie voor meer informatie ook de website van de Vereniging Samenwerkende Kinderboerderijen Nederland

Hygiënenorm

- Zorg dat je voldoet aan het GD(Gezondheidsdienst voor Dieren) Keurmerk Zoönosen.

Hygiënisch werken

Om de verspreiding van ziekteverwekkers zo klein mogelijk te houden, moet er hygiënisch gewerkt worden op de dierenverblijfplaatsen. Hiervoor gelden de volgende normen:

Hygiënenormen

- Ruim de dierenuitwerpselen dagelijks op.
- Laat kinderen niet in de buurt komen van de mest.
- Houd de mestopslagplaats ver van de speelruimtes.
- Gebruik aparte kruiwagens voor de mest.
- Ruim altijd de dierenuitwerpselen/mest op waar kinderen komen.

- Houd de dieren buiten de speeltuinen.
- Ververs de drinkbakken van de dieren elke dag en maak ze elke dag schoon.
- Plaats een fonteintje met vloeibare zeep en papieren handdoeken in de buurt van dierenverblijven, zodat iedereen zijn handen kan wassen.

10.2.3 Persoonlijke hygiëne kinderen en beroepskrachten

Kinderen en beroepskrachten kunnen zichzelf goed beschermen tegen ziekteverwekkers en tegen het verspreiden van het vuil van dieren. Om uzelf en de kinderen te beschermen, gelden hiervoor de volgende normen:

Hygiënenormen

- Geef elk kind een schone overall of gebruik overalls kindgebonden.
- Trek de overalls buiten de groepsruimte uit en hang ze apart op.
- Was de overalls elke week (of bij zichtbaar vuil) volgens paragraaf 3.4.
- Trek rubberlaarzen aan bij een bezoek aan dierenverblijven.
- Trek de laarzen buiten de groepsruimte uit, bij voorkeur in een apart halletje.
- Poets laarzen schoon met een borstel of spuit ze schoon boven een putje.
- Bewaar laarzen niet samen met schoenen.
- Eet en drink niet bij dieren.
- Drink geen rauwe melk.
- Houd kinderen en zwangere werknemers weg van zieke dieren of dieren die aan het bevallen zijn.
- Neem geen speelgoed, knuffels, flessen of spenen mee naar het dierenverblijf.

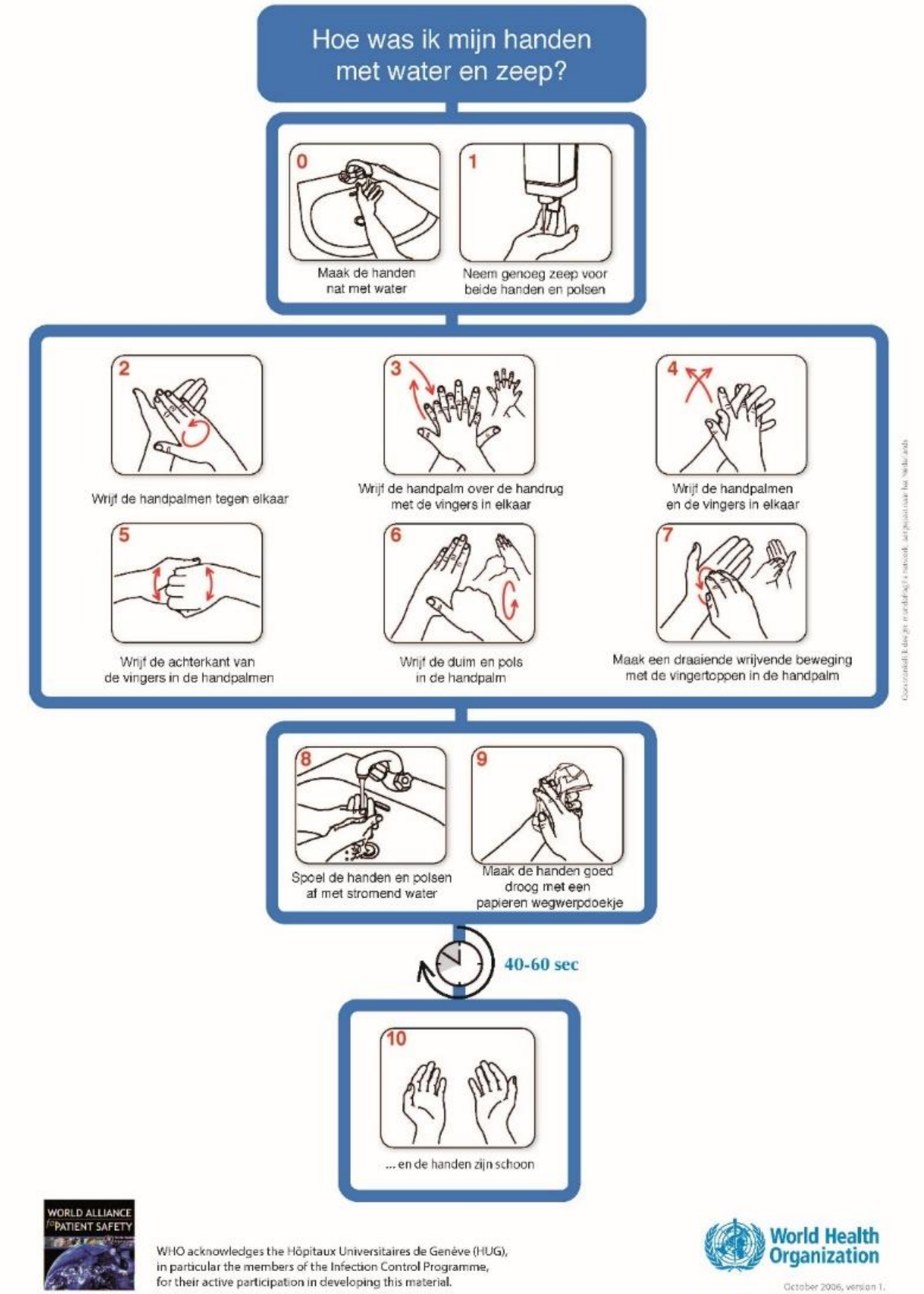
10.2.4 Omgang met dieren

Kinderen kunnen via direct contact besmet raken met ziekteverwekkers. Voor een hygiënische omgang met dieren gelden de volgende normen:

Hygiënenormen

- Alle dieren moeten ingeënt zijn tegen ziekten.
- Leer de kinderen hoe zij moeten omgaan met dieren om aanvallen, bijten of krabben te voorkomen.
- Laat kinderen nooit alleen met dieren.
- Laat kinderen dieren niet kussen.
- Zorg ervoor dat kinderen niet bij het dierenvoer kunnen komen en dat het dierenvoer goed wordt bewaard.
- Laat kinderen alleen de dieren voeren onder toezicht van een volwassene.
- Houd kinderen weg bij kattenbakken en andere dierenuitwerpselen.
- Zwangere werknemers mogen geen kattenbakken verschonen.
- Was na dierencontact de handen goed met water en zeep.

Bijlage 1 - Instructies handen wassen



Bijlage 2 - Begrippenlijst

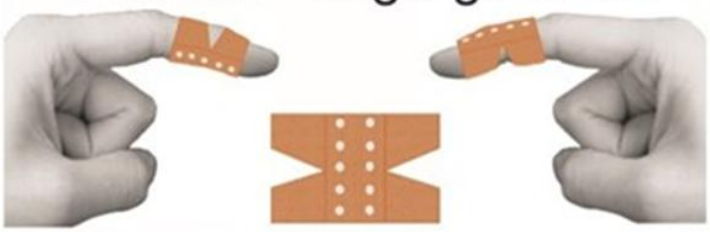
Binnenmilieu	De omstandigheden waarin mensen zich in een gebouw bevinden, zoals lucht, temperatuur, geluid, geur en hygiëne.
CE(Conformité Européenne)-markering	CE staat voor conformiteit met de Europese richtlijnen. Handschoenen, maar ook desinfectiemiddelen voor (een specifieke groep) medische hulpmiddelen zijn voorzien van een CE-markering.
Ctgb(Board for the Authorisation of Plant Protection Products and Biocides)	Het College voor toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Beoordeelt op basis van Europese wet- en regelgeving of desinfecterende middelen toegelaten worden op de Nederlandse markt.
Desinfecteren	Het zoveel mogelijk doden van ziekteverwekkers met een speciaal daarvoor bestemd desinfecterend middel.
ECHA(European Chemicals Agency)	Europees Agentschap voor chemische stoffen.
Hygiënecode	Een gids voor bedrijven die met voedsel omgaan, opgesteld door de sector. In deze gids vind je de regels om de voedselveiligheid en de hygiëne te bewaken. Meer informatie: NVWA.
Lichaamsvloeistoffen	Vloeistoffen afkomstig uit het menselijk of dierlijk lichaam zoals bloed, speeksel, sperma, braaksel, urine en ontlasting. In lichaamsvloeistoffen kunnen ziekteverwekkers zitten.
Luchten	In een gebouw ramen, luiken of deuren zo tegen elkaar open zetten dat er een flinke luchtstroming of -circulatie door de ruimte ontstaat. Soms kan het daarbij nodig zijn om naast de ramen, luiken of deuren in de gevel of het dak ook de binnendeuren tussen afzonderlijke ruimten open te zetten.
Luchtreinigers(technieken)	Vermindert eventueel aanwezige micro-organismen en virussen in de lucht die door het apparaat stroomt en/of in voldoende mate in contact komt met een desinfectietechniek. Dit wordt gedaan door virussen en bacteriën tegen te houden (bijvoorbeeld via filters) en/of te doden of inactiveren (bijvoorbeeld via UVC-straling).
Micro-organismen	Bacteriën, virussen, schimmels, gisten en protozoën zijn micro-organismen. Micro-organismen zijn onzichtbaar voor het blote oog en komen overal voor: op de huid, op meubels en gebruiksvoorwerpen, in de lucht, in water, op en in voedsel. De meeste zijn onschuldig of zelfs nuttig voor de mens, maar sommige micro-organismen kunnen ziekten veroorzaken.
Microvezeldoekjes	Doekjes die bestaan uit een weefsel van microscopisch kleine vezels. Samen vormen de vezels een veel groter oppervlak dan de vezels in bijvoorbeeld een katoenen doek. Hierdoor kunnen microvezeldoekjes meer vuil absorberen. De vezels bestaan uit materiaal dat vetten goed vasthoudt.
Naaldcontainer	Een container speciaal ontworpen voor scherp of besmettelijk afval zoals naalden en scheermesjes. Bij goed gebruik bieden naaldcontainers bescherming tegen prikken en snijden aan scherp afval.

Nagelbedekking	Alles dat op of over de natuurlijke nagel wordt aangebracht, waaronder alle soorten nagellak, kunstnagels en nagelversieringen.
Schoonmaken	Stof en vuil verwijderen, bijvoorbeeld door te stofzuigen of te dweilen.
UVC	Ultraviolet-C licht. Wordt gebruikt bij specifiek desinfectietechnieken.
Ventileren	Bij ventileren komt voortdurend verse buitenlucht binnen, bijvoorbeeld door een rooster of een open raam.
Ventilatiecapaciteit	De hoeveelheid luchtverversing die in een bepaalde tijd met de ventilatievoorziening moet worden bereikt. De eenheid wordt uitgedrukt in liter per seconde per persoon (l/s/p).
Ventilatievoorziening	Onderdeel van gebouw of bouwsel waarmee de lucht kan worden ververst. Bijvoorbeeld een kiepraam, rooster of een mechanisch ventilatiesysteem.
Verblijfsruimte	In een verblijfsgebied gelegen ruimte voor het verblijven van personen. Hieronder vallen werkplekken, gezamenlijke ruimtes en slaapkamers, maar niet opslagruimtes en gangen.
Volledig wasprogramma	Het geheel doorlopen van de wascyclus voor de soort stof die wordt gewassen. Bijvoorbeeld het volledige wasprogramma voor katoen; zonder voor een kortere stand of tijd te kiezen.
Zelfdovende afvalbakken	Afvalbakken waarmee door de constructie (smalle opening) brand door bijvoorbeeld slecht gedoofde sigaretten wordt voorkomen.
Ziekteverwekkers	Micro-organismen die een infectieziekte kunnen veroorzaken.

Bijlage 3 - Pleisterkaart

Pleisterkaart

Over een vingergewricht



Over de vingertop



Aandachtspunten bij pleisters plakken

- maak eerst de wond en daar omheen schoon
- ontsmet de wond en daar omheen
- raak het wondkussen niet aan
- knip de pleister op maat en eventueel in de juiste vorm
- plak een pleister nooit circulair (rondom) om een vinger. Ook de kleefpleister niet circulair plakken (i.v.m. afknellen)
- Laat een pleister nooit langer dan 1 dag zitten en vervang de pleister als deze vies is.
- Verwijderen kan makkelijk met water, baby- of slaolie. Lijmresten met alcohol of wasbenzine.

Tussen de vingers



Over een knokkel



Je kunt eventueel voor extra stevigheid aan de binnenkant van de vinger een stukje kleefpleister plakken (niet rondom)

Over het duimgewricht



Over de neus



Alle manieren van pleisters plakken op de hand en vingers kun je op dezelfde manier toepassen op de voet en tenen.

Om een vinger



Deze pleisterkaart komt van
www.ikEHBO.nl
Het staat een ieder vrij deze pleisterkaart mits onaangepast te kopiëren en te verspreiden.

Verantwoording

Dit protocol is gebaseerd op Hygiënerichtlijn voor kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en buitenschoolse opvang van het RIVM.
De hygiënerichtlijn voor de kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en buitenschoolse opvang van het RIVM is voor het laatst volledig herzien in 2016 en voor het laatst aangepast in 2026.

Meer informatie
Hygiënerichtlijn voor kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en buitenschoolse opvang | RIVM